

Republica Moldova

JUDECĂTORIA BĂLȚI

MD-3100, mun. Bălți, strada Hotinului 43
Tel. 22212, fax 22212

Республика Молдова

СУД БЭЛЦЬ

МД-3100, мун. Бэлць, улица Хотинская 43
Тел. 22212, факс 22212

Curtea Constituțională a Republicii Moldova
mun. Chișinău, str. Al. Lăpușneanu, nr. 28

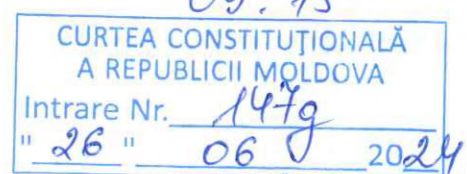
Judecătoria Bălți, sediul Central, în baza temeiul încheierii din 21 iunie 2024 privind excepția de neconstituționalitate, expediază sesizarea privind excepția de neconstituționalitate depusă de către reprezentantul pârâtului, avocatul Vadim Bănanu în cadrul cauzei civile la cererea de chemare în judecată înaintată de Ministerul Justiției al R.Moldova împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității.

Anexă:

- Sesizarea 52 file
- copia încheierii 3 file ;

Judecătorul

Ghercavii Svetlana

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

privind excepția de neconstituționalitate
ale art. 21 alin. (2)-(5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice

prezentată în conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție

A. Autorul excepției de neconstituționalitate

A.1. Persoană juridică

1. Partidul politic „ȘANSĂ”,

2.

3. tel. _____ email: _____

4. Reprezentant: Avocat Banaru Vadim

5. adresa:

6. tel/email:

A.2. Instanța de judecată

1. Judecătoria Bălți sediul Central

2. Complet de judecată: Balan Eduard, Dubceac Snejana, Ghercavii Svetlana

3. adresa:

4. email:

B. Informații pertinente despre cazul dedus judecării instanței de drept comun

1. La data de 14 mai 2024, ora 14.08 Comisia Electorală Centrală a depus către Ministerul Justiției o sesizare prin care a informat precum că partidul politic „ȘANSĂ” nu s-a conformat cerințelor și nu ar fi prezentat actele solicitate cu privire la gestiunea financiară.

2. În aceeași zi, pe data de 14 mai 2024, la ora 15.20, adică doar numai peste 72 de minute de la expedierea demersului CEC, Ministerul Justiției deja a înregistrat cererea de chemare în judecată la Judecătoria Chișinău, sediul Centru. Dosarul conține 68 de pagini. Cum a reușit reclamantul să analizeze informația CEC, să pregătească cererea de chemare în judecată, să semneze procura pentru reprezentant și să expedieze fizic dosarul de 68 de pagini către instanța de judecată doar în 72 de minute rămâne a fi o „enigmă”. Evident că nu există niciun dubiu că toate actele și planul „diabolic” al puterii de a se răfui cu un partid politic de opoziție era pregătit cu mult timp înainte și pus în aplicare imediat cum au fost finalizate unele formalități.

3. Prin cererea de chemare în judecată Ministerul Justiției solicită admiterea cererii și dispunerea limitării activității partidului pentru un termen de 6 luni. La 16 mai 2024 reclamantul depune o cerere de concretizare a acțiunii și solicită dispunerea limitării activității partidului prin descrierea tuturor restricțiilor posibile prevăzute de lege.

În urma punerii pe rol a cauzei de către Judecătoria Chișinău, sediul Centru, pârâtul Partidul politic „ȘANSĂ” a depus cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate a art. 21 alin. (1¹), (4) și (5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice (în redacția art. II din Legea nr. 1 din 18.01.2024).

C. Obiectul sesizării

Obiectul sesizării constituie art. 21 alin. (1¹), (4) și (5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice (în redacția art. II din Legea nr. 1 din 18.01.2024).

D. CADRUL NORMATIV PERTINENT

1. Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(1) Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil.

(3) Republica Moldova este un **stat de drept**, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 2

Suveranitatea și puterea de stat

(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 5

Democrația și pluralismul politic

(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.

Articolul 6

Separarea și colaborarea puterilor

În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținînd dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Articolul 16

Egalitatea

(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.

Articolul 22

Neretroactivitatea legii

Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decît cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 26

Dreptul la apărare

(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

(4) Amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepsește prin lege.

Articolul 32

Libertatea opiniei și a exprimării

(1) **Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.**

(2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie.

(3) Sînt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

Articolul 38

Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

(1) **Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.**

(2) Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți pînă în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcînd cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

(3) Dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Articolul 41

Libertatea partidelor și a altor organizații social-politice

(1) **Cetățenii se pot asocia liber în partide și în alte organizații social-politice. Ele contribuie la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor și, în condițiile legii, participă la alegeri.**

(2) **Partidele și alte organizații social-politice sînt egale în fața legii.**

(3) **Statul asigură respectarea drepturilor și intereselor legitime ale partidelor și ale altor organizații social-politice.**

(4) Partidele și alte organizații social-politice care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale a Republicii Moldova sînt neconstituționale.

(5) Asociațiile secrete sînt interzise.

(6) Activitatea partidelor constituite din cetățeni străini este interzisă.

(7) Funcțiile publice ai căror titulari nu pot face parte din partide se stabilesc prin lege organică.

Articolul 54

Restrîngerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrîngerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Articolul 114

Înfăptuirea justiției

Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.

Articolul 115

Instanțele judecătorești

(1) Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii.

(2) Pentru anumite categorii de cauze pot funcționa, potrivit legii, judecătorii specializate.

(3) Înfiiințarea de instanțe extraordinare este interzisă.

(4) Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sînt stabilite prin lege organică.

Articolul 116

Statutul judecătorilor

(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

(2) Judecătorii instanțelor judecătorești se numesc în funcție, în condițiile legii, până la atingerea plafonului de vîrstă, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii.

(5) Deciziile privind numirea judecătorilor și cariera acestora trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente, în condițiile legii. Promovarea sau transferul judecătorilor se face doar cu acordul acestora.

(5¹) Judecătorii au doar imunitate funcțională în condițiile legii.

(6) Sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea.

(7) Funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice.

Articolul 135

Atribuțiile

(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărîrilor Parlamentului, a

decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

- b) interpretează Constituția;
  - c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;
  - d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;
  - e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova;
  - f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;
  - g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;
  - h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.
- (2) Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională.

Articolul 140

Hotărîrile Curții Constituționale

(1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule din momentul adoptării hotărîrii corespunzătoare a Curții Constituționale.

(2) Hotărîrile Curții Constituționale sînt definitive și nu pot fi atacate.

2. Legislația internațională

a) Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci cînd interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci cînd, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

- a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloace necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Articolul 10. Libertatea de exprimare

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Executarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Articolul 11. Libertatea de întrunire și de asociere

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.

Articolul 14. Interzicerea discriminării

Exercițarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

b) Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966

Articolul 17

1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.

2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri.

Articolul 19

1. Nimeni nu trebuie să aibă ceva de suferit din pricina opiniilor sale.

2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei de orice fel, fără a se ține seama de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

3. Exercițarea libertăților prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă îndatoriri și răspunderi speciale.

În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare:

- a) respectării drepturilor sau reputației altora;
- b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.

Articolul 22

1. Orice persoană are dreptul de a se asocia în mod liber cu altele, inclusiv dreptul de a constitui sindicate și de a adera la ele, pentru ocrotirea intereselor sale.

2. Exercițarea acestui drept nu poate fi supusă decît restricțiilor prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al securității publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora. Prezentul articol nu se opune ca exercițarea acestui drept de către membrii forțelor armate și ai poliției să fie supusă unor restricții legale.

3. Nici o dispoziție din prezentul articol nu permite statelor părți la Convenția din 1948 a Organizației Internaționale a Muncii privind libertatea sindicală și ocrotirea dreptului sindical să ia măsuri legislative aducînd atingere - sau să aplice legea într-un mod care să aducă atingere - garanțiilor prevăzute în acea Convenție.

Articolul 25

Orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici una din discriminările la care se referă articolul 2 și fără restricții nerezonabile:

- a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși;
- b) de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurînd exprimarea liberă a voinței alegătorilor;
- c) de a avea acces, în condiții generale de egalitate, la funcțiunile publice din țara sa.

Articolul 26

Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii.

În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficientă contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

3. Cadrul normativ național pertinent.

Legea privind partidele politice

Articolul 21. Limitarea activității partidelor politice

(1) Activitatea partidului politic poate fi limitată dacă prin acțiunile acestuia se aduc prejudicii grave pluralismului politic sau principiilor democratice fundamentale.

(1¹) Activitatea partidului politic poate fi limitată dacă partidul nu a depus raportul privind gestiunea financiară sau nu a prezentat informațiile necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de Comisia Electorală Centrală.

(2) În cazul constatării acțiunilor menționate la alin.(1) și (1¹), Ministerul Justiției, din oficiu sau la sesizare, prin cerere scrisă, va solicita organului de conducere al partidului politic respectiv ca, în termen de cel mult o lună, să întreprindă măsuri pentru încetarea acestor acțiuni și despre rezultate să informeze ministerul.

(3) Dacă organul de conducere al partidului politic nu a îndeplinit cerința Ministerului Justiției, activitatea partidului politic va fi limitată pe un termen de până la 6 luni prin hotărârea definitivă a judecătoreiei, la cererea Ministerului Justiției, care se depune în decurs de 5 zile după expirarea termenului stabilit conform prevederilor alin.(2).

(4) Hotărârea judecătoreiei, în termen de 10 zile, poate fi atacată cu apel. Apelul este examinat în termen de 15 zile. În cazul limitării activității partidului politic prin hotărâre judecătorească, Ministerul Justiției va solicita Agenției Servicii Publice să noteze în Registrul de stat al persoanelor juridice faptul respectiv.

(5) Pe perioada limitării activității partidului politic, acestuia îi este interzisă participarea individuală sau în comun la alegeri și referendumuri, producerea, furnizarea, distribuirea și difuzarea publicității politice, fondarea mijloacelor de informare în masă, organizarea întrunirilor, a mitingurilor, a demonstrațiilor, a pichetărilor și a altor acțiuni publice, folosirea tuturor tipurilor de depuneri bancare, cu excepția cazurilor când sunt necesare decontări cu contractanții, decontări aferente îndeplinirii contractelor individuale de muncă, decontări pentru repararea prejudiciilor cauzate prin acțiunile partidului politic, decontări pentru plata impozitelor, a taxelor și amenzilor.

(6) După înlăturarea necorespunderilor pentru care activitatea partidului politic a fost limitată, partidul va informa despre aceasta Ministerul Justiției, care, în termen de 5 zile, va autoriza reluarea activității partidului.

(7) Dacă, în perioada limitării activității partidului politic, acțiunile pentru care a fost limitată activitatea partidului se vor repeta sau dacă, pe parcursul primului an din data ultimei limitări a activității partidului, acesta comite încălcări similare, Ministerul Justiției va cere judecătoreiei să dizolve partidul respectiv.

(8) Activitatea partidului politic nu poate fi limitată pe parcursul campaniei electorale la care participă

[Art.21 alin.(1¹),(4),(5) în redacția Legii nr.1 din 18.01.2024, în vigoare 25.01.2024]

[Art.21 alin.(1¹) introdus, alin.(2) modificat, alin.(8) în redacție nouă conform Legii nr.336 din 08.12.2022, în vigoare 01.01.2023]

Codul de procedură civilă a RM

Articolul 4. Sarcinile procedurii civile

Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care

sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.

Articolul 192. Termenele de judecare a cauzelor civile

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanță **în termen rezonabil**. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sînt: complexitatea cauzei, comportamentul participanților la proces, conduita instanței judecătorești și a autorităților relevante, importanța procesului pentru cel interesat. Respectarea termenului rezonabil de judecare a cauzei se asigură de către instanță.

(1¹) În situația în care, la judecarea unei cauze concrete, există pericolul de încălcare a termenului rezonabil, participanții la proces pot adresa instanței care examinează cauza în fond o cerere privind accelerarea procedurii de judecare a cauzei. Examinarea cererii se face în absența părților, în termen de 5 zile lucrătoare, de către un alt judecător sau de un alt complet de judecată decît cel care examinează cauza.

(1²) Instanța decide asupra cererii de la alin.(1¹) printr-o încheiere motivată, prin care fie obligă instanța care judecă cauza în fond să întreprindă un act procesual, stabilind, după caz, un anumit termen pentru accelerarea procedurii, fie respinge cererea. Încheierea nu se supune nici unei căi de atac.

(2) Cauzele privind încasarea pensiei de întreținere, apărarea drepturilor și intereselor minorului, repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, litigiile de muncă, contestarea actelor normative, a hotărîrilor, acțiunilor sau inacțiunilor autorităților publice, ale altor organe și organizații, ale persoanelor oficiale și funcționarilor publici se judecă de urgență și în mod prioritar.

(3) Pot fi stabilite prin lege unor categorii de cauze civile termene de judecare mai reduse.

Articolul 371. Termenul de examinare a cauzei în instanță de apel

După expirarea termenului de pregătire a cauzei către dezbateri în ședință de judecată, apelul se examinează într-un **termen rezonabil**.

E. Argumentarea privind incidența drepturilor prevăzute de Constituție și pretensele încălcări ale Legii Supreme

1. Circumstanțe de fapt.

Pe data de 18 ianuarie 2024 Parlamentul a adoptat Legea nr. 1 privind modificarea unor acte normative, publicată și intrată în vigoare la 25 ianuarie 2024. Prin această lege s-au introdus mai multe modificări și completări la Codul electoral dar și la art. 21 din Legea privind *partidele politice după cum urmează:*

"(1¹) Activitatea partidului politic poate fi limitată dacă partidul nu a depus raportul privind gestiunea financiară sau nu a prezentat informațiile necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de Comisia Electorală Centrală."

"(4) Hotărârea judecătoreiei, în termen de 10 zile, poate fi atacată cu apel. Apelul este examinat în termen de 15 zile. În cazul limitării activității partidului politic prin

hotărâre judecătorească, Ministerul Justiției va solicita Agenției Servicii Publice să noteze în Registrul de stat al persoanelor juridice faptul respectiv.

(5) Pe perioada limitării activității partidului politic, acestuia îi este interzisă participarea individuală sau în comun la alegeri și referendumuri, producerea, furnizarea, distribuirea și difuzarea publicității politice, fondarea mijloacelor de informare în masă, organizarea întrunirilor, a mitingurilor, a demonstrațiilor, a pichetărilor și a altor acțiuni publice, folosirea tuturor tipurilor de depuneri bancare, cu excepția cazurilor când sunt necesare decontări cu contractanții, decontări aferente îndeplinirii contractelor individuale de muncă, decontări pentru repararea prejudiciilor cauzate prin acțiunile partidului politic, decontări pentru plata impozitelor, a taxelor și amenzilor."

În vederea înțelegerii contextului adoptării legii este necesar de a analizat etapele legislative ale acestui proces.¹

Proiectul de lege (nr. 473) a fost înregistrat de către un grup de deputați la data de 14 decembrie 2023. Înainte de înregistrarea proiectului nu a existat consultări, dezbateri, expertize sau careva avize.

Imediat a doua zi, pe data de 15 decembrie 2023 după înregistrare, fără niciun aviz, cu excepția raportului formal al comisiei sesizate în fond, proiectul deja a fost adoptat în primă lectură.

În pofida faptului că proiectul prevede modificarea unor legi esențiale legate de funcționarea instituțiilor democratice și referitor la alegeri, nu au fost organizate dezbateri și careva consultări la proiect nici după votarea în primă lectură.

Proiectul a fost inclus în agenda parlamentară la lectura a doua pentru ședința Parlamentului din 28 decembrie 2023.

Chiar în ziua când proiectul urma să fie votat în lectura a doua, deputații Stamate și Cătănoi au înregistrat urgent un amendament la proiect prin care s-a propus completarea cu unele prevederi care nu au nimic cu obiectul proiectului și scopul proiectului de lege, și anume modificarea alienatelor (1¹), (4) și (5) din art. 21 al Legii privind partidele politice. Comisia juridică a fost convocată ad-hoc înainte de ședința Parlamentului și acest amendament a fost acceptat integral.

Majoritatea deputaților nu au avut posibilitate de a face cunoștință cu această nouă propunere legislativă, inclusă netransparent în acest proiect de lege.

---

¹ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6804/language/ro-RO/Default.aspx>

La ședința Parlamentului din 28 decembrie 2023 proiectul a fost votat în lectura a II-a.

Pe data de 15 ianuarie 2024 Președintele Republicii Moldova remite legea adoptată Parlamentului spre reexaminare având obiecții la prevederile legale cu privire la numirea datei alegerilor prezidențiale din Codul electoral.

Pe data de 18 ianuarie 2024 Parlamentul se reunește în sesiune extraordinară cu doar câteva subiecte, primul fiind anume revotarea legii menționate cu acceptarea obiecțiilor șefului statului. Astfel la data de 18 ianuarie 2024 este revoltată Legea fiind înregistrată cu nr. 1 de ordine. Art. II din lege a rămas intact.

Imediat la intrarea în vigoare a noilor prevederi din art. 21 din Legea privind partidele politice Comisia Electorală Centrală a continuat atacul asupra partidului politic, autor al acestei sesizări, în vederea limitării activității acestuia.

2. Incidența normelor constituționale și internaționale

Adoptarea modificărilor la art. 21 din Legea privind partidele politice s-a efectuat cu încălcarea procedurilor constituționale și regulamentare, astfel fiind incident art. 1 alin. (3), art. 5 și art. 74 din Constituție.

Prin introducerea unor criterii noi de limitare a activității partidelor politice în alin. (1¹) din art. 21 din Legea privind partidele politice este afectat principiul accesibilității și clarității legii și sunt restrânse drepturile fundamentale la libera exprimare, asociere și alegeri libere, astfel fiind incidente art. 23 în coraport cu art. 32, 38 și 41 din Constituție.

Prin delegarea Comisiei Electorale Centrale de a adopta unele norme primare care duc direct atingere unor drepturi constituționale este afectat dreptul exclusiv al parlamentului de legiferare fiind incident art. 60 și 66 din Constituție.

Prin stabilirea la alin. (4) art. 21 din Legea privind partidele politice a unor termene restrânse de exercitare a căilor de atac și de judecare sunt încălcate principiile constituționale cu privire la separația puterilor în stat, accesul la justiție și independența justiției, astfel fiind incidente art. 6, 20 și 116 din Constituție.

Noua redacție a alin. (5) din art. 21 al legii privind partidele politice, prin care, practic, este stopată întreaga activitate de partid, inclusiv de participare în alegeri (scopul de bază al existenței oricărui partid politic) sunt încălcate prevederile constituționale cu privire la asigurarea pluralismului, libertatea de opinie, de asociere și alegeri libere, fiind incidente art. 5, 32, 38, 40 și 41 din Legea Supremă.

Restrângerea unor drepturi fundamentale menționate supra cu încălcarea proporționalității denotă că este incident și art. 54 din Constituție.

Principiile menționate mai sus, de asemenea, aduc atingere prevederilor art. 6, 10, 11 și art. 3 protocolul I al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului.

3. În continuare, vom aduce argumentele de rigoare prin care vom fundamenta poziția cu privire la neconstituționalitatea prevederilor contestate.

Privind procedura constituțională de adoptare a legii (amendamentelor la lege).

Prevederile contestate de la art. 21 din Legea privind partidele politice au fost introduse și acceptate chiar în ziua votării legii în lectura a doua, printr-un amendament.

Acest amendament nu a fost supus dezbaterilor parlamentare, avizării și expertizării conform procedurilor legislative. Amendamentul a fost înaintat cu încălcarea procedurii și termenelor prevăzute de Regulamentul Parlamentului. Deputații efectiv nu au avut nicio posibilitate să examineze din timp aceste amendamente și să se expună asupra lor. Mai mult ca atât, acest amendament nu are nimic comun cu obiectul și scopul legii. Acesta nu vine să îmbunătățească proiectul este o nouă inițiativă legislativă, camuflată sub amendament, introdus netransparent și urgent, fără a respecta procedurile legislative prevăzute de Regulament și legea cu privire la actele normative.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, la elaborarea unui act normativ se respectă principiile de constituționalitate, respectarea drepturilor fundamentale, legalitatea și echilibrul între reglementările concurente, oportunitatea, coerența, consecutivitatea și predictibilitatea normelor juridice, asigurarea transparenței și altele. La eliberarea unui act normativ care reglementează activitatea de întreprinzător se respectă principiile stabilite de Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător.

Conform art. 25 din Legea nr. 100/2017 elaborarea actelor normative este precedată de efectuarea studiilor de cercetare în scopul fundamentării necesității inițierii unui act normativ. Dacă proiectul prevede reglementări cu impact asupra activității de întreprinzător, în calitate de studiu de cercetare se realizează doar analiza impactului de reglementare, efectuată în modul stabilit de legislație.

Potrivit art. 47 alin. (6) din Regulamentul Parlamentului, proiectul legislativ și propunerea legislativă se depun spre dezbateră împreună cu o expunere a obiectivului, scopului, concepției viitorului act, a locului acestuia în legislația în vigoare, precum și a efectelor social-economice. Este necesar de indicat rezultatele acestor consultări publice.

Consultări publice efective cu actori relevanți înaintea înregistrării amendamentului nu au avut loc.

Aceleași prevederi de consultări publice și avizări sunt stipulate în art. 32 din Legea cu privire la actele normative. Potrivit art. 34-37 din Legea nr. 100, proiectul de act normativ este supus expertizei economice, financiare, juridice etc.

La acest amendament lipsesc orice avize sau expertize.

Astfel, prin nerespectarea procedurii legislative, înaintarea unor noi inițiative ascunse prin amendamente, în lipsa de analiză și fundamentare, lipsa consultărilor, lipsa multor avize, în special a expertizei economice, condiții legale imperative și obligatorii, reprezintă o gravă sfidare a principiului legalității prevăzut la art. 1, 5 și 74 alin. (1) din Legea Supremă.

Remarcăm faptul că Înalta Curte a constatat faptul că nerespectarea procedurii stabilite de Constituție, Regulamentul Parlamentului și Legea nr. 100/2017 constituie temei de declarare a neconstituționalității legii. Practica relevantă a Curții deja este consacrată (HCC nr. 11/2004, HCC nr. 28/2020, HCC nr. 8/2021, HCC nr. 4/2021 etc).

Curtea a constatat că respectarea procedurilor parlamentare nu se limitează doar la asigurarea posibilității deputaților de a formula întrebări și de a avea intervenții la tribuna Parlamentului cu privire la proiectele de legi supuse examinării. Această abordare ar fi prea formalistă dacă deputații nu ar avea posibilitatea să solicite modificarea proiectelor de lege. Din acest motiv, articolul 73 din Constituție le garantează deputaților prerogativa de a prezenta propuneri și amendamente la proiectul de lege. Prerogativa în discuție le permite deputaților să propună modificarea proiectelor de legi dacă, de exemplu, acestea conțin prevederi care afectează în mod disproporționat drepturile și libertățile persoanelor. Prin urmare, acest element poate fi considerat central pentru procedura parlamentară. Legea fundamentală nu stabilește un termen pentru exercitarea dreptului în discuție. Pentru ca acest drept să fie garantat, parlamentarilor trebuie să li se acorde o perioadă de timp rezonabilă pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectele de legi examinate de Parlament.

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că respectarea procedurilor parlamentare nu se limitează doar la asigurarea posibilității deputaților de a formula întrebări și de a avea intervenții de la tribuna Parlamentului cu privire la proiectele de legi supuse examinării. Această abordare ar fi prea formalistă dacă deputații nu ar avea posibilitatea să solicite modificarea proiectelor de legi. Din acest motiv, articolul 73 din Constituție le garantează deputaților prerogativa de a prezenta propuneri și amendamente la proiectul de lege. Prerogativa în discuție le permite deputaților să propună modificarea proiectelor de legi dacă, de exemplu, acestea conțin prevederi care afectează în mod disproporționat drepturile și libertățile persoanelor. Prin urmare, acest element poate fi considerat central pentru procedura parlamentară. Legea fundamentală nu stabilește un termen pentru exercitarea dreptului în discuție. Pentru ca acest drept să fie garantat, parlamentarilor trebuie să li se acorde o perioadă de timp rezonabilă pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectele de legi examinate de Parlament (a se vedea HCC nr.14 din 27 aprilie 2021, § 64).

Tot în hotărârea sa nr. 14/2021 referitor la respectarea principiului pluralismului politic Curtea a reținut următoarele:

„53. Astfel, Parlamentul este suveran în materia reglementării procedurii de adoptare a legilor. Totuși, suveranitatea Parlamentului nu este absolută, ea fiind limitată de principiile constituționale în această materie. În acest sens, atât la reglementarea procedurilor parlamentare, cât și la aplicarea lor, i.e. la adoptarea actelor normative, Parlamentul trebuie să asigure echilibrul corect dintre principiul autonomiei parlamentare și celelalte principii

incidente în materia procedurilor parlamentare, care sunt stabilite expres sau care pot fi clar deduse din Constituție (a se vedea § 27-31 din prezenta Hotărâre).

54. Dat fiind caracterul suveran al Parlamentului în materia legiferării, Curtea reține că competența sa în materia controlului constituționalității procedurii parlamentare este limitată. În acest domeniu, Curtea trebuie să manifeste deferență judiciară față de rolul Parlamentului de legislator autonom. În acest sens, Curtea poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspectul procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi clar dedus dintr-un principiu constituțional.

55. În acest caz, Curtea observă că autorii sesizărilor consideră că Legea contestată a fost adoptată cu încălcarea principiului pluralismului politic, a principiului dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege și a dreptului deputaților de a depune amendamente.

I. Referitor la respectarea principiului pluralismului politic și a principiului dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege

56. Curtea reține că, în cadrul procedurilor de legiferare, principiul pluralismului politic presupune că Parlamentul trebuie să asigure posibilitatea participării opoziției parlamentare la adoptarea legilor. Astfel, chiar dacă majoritatea parlamentară are o viziune consolidată cu privire la necesitatea unei legi și voturile sale ar fi suficiente pentru a o adopta, majoritatea în discuție trebuie să asigure dreptul deputaților din cadrul opoziției parlamentare de a participa prin formularea întrebărilor și a propunerilor la proiectul de lege. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția sa dominantă (a se vedea HCC nr.28 din 19 aprilie 2020, § 20).

57. În același timp, Curtea reține că, în cadrul procedurilor de legiferare, Parlamentul trebuie să asigure deputații cu posibilitatea de a examina conținutul proiectului de lege printr-un schimb de opinii. Această etapă a procesului de legiferare este necesară, deoarece ea le oferă deputaților posibilitatea de a înțelege esența proiectului de lege propus spre examinare și contribuie la edificarea încrederii societății că legea a fost discutată pe larg până la adoptare (a se vedea § 35 supra).

58. Pe de altă parte, în baza principiului autonomiei parlamentare, Parlamentul deține o marjă discreționară largă în ceea ce privește modul de desfășurare a ședințelor plenare. Totodată, în domeniul legiferării, autonomia Parlamentului nu este absolută. Ea este limitată de necesitatea respectării principiilor constituționale, de exemplu, a principiului pluralismului politic și a principiului dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege.

59. În această cauză, Curtea trebuie să verifice dacă la adoptarea Legii contestate Parlamentul a stabilit un echilibru corect între principiul pluralismului politic și principiul dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege și principiul autonomiei parlamentare.

60. Examinând sesizările, Curtea observă că de la prezentarea raportului Comisiei juridice, numiri și imunități asupra Legii contestate în ședința plenară (la aproximativ ora 15:27) până la votarea ei în două lecturi (la aproximativ ora 15:28) a trecut aproximativ un minut (a se vedea §14-16 supra). Este evident că într-o perioadă atât de scurtă deputații din

opoziția parlamentară nu au avut posibilitatea să supună dezbaterii Legea contestată prin formularea de întrebări și luări de cuvânt, deși dezacordul acestora cu privire la adoptarea Legii contestate era cunoscut de la începutul ședinței plenare.

61. Mai mult, având în vedere faptul că, în ultimii cinci ani, competența Președintelui Republicii de a coordona activitatea Serviciului de Informații și Securitate a fost supusă modificărilor frecvente (a se vedea § 41 supra), Curtea reține că interesul opoziției parlamentare de a formula întrebări și de a lua cuvântul cu privire la necesitatea modificărilor propuse era justificat. Astfel, Curtea reține că a-i acorda deputatului posibilitatea de a-și susține punctul de vedere cu privire la proiectul de lege supus examinării reprezintă un element central al procedurii parlamentare.

62. În acest context, Curtea reține că votarea Legii contestate într-un regim accelerat, fără a-i asigura opoziției parlamentare posibilitatea de a pune întrebări sau de a lua cuvântul asupra subiectului supus examinării, excede marjei discreționare a Parlamentului în domeniul organizării procedurilor parlamentare. Chiar dacă procedurile parlamentare au fost însoțite de proteste din partea opoziției parlamentare, acest fapt nu poate justifica adoptarea Legii contestate într-o procedură lipsită de dezbateri. Pentru a concilia principiile aflate în conflict, majoritatea parlamentară putea avea în vedere proceduri alternative, cum ar fi, de exemplu, amânarea ședinței plenare, organizarea consultărilor cu opoziția parlamentară pe marginea subiectelor cu privire la care există divergențe etc.

63. Având în vedere faptul că la adoptarea Legii contestate Parlamentul nu a respectat un echilibru corect între, pe de o parte, principiul pluralismului politic și principiul dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege, iar pe de altă parte, principiul autonomiei parlamentare, Curtea reține că Legea contestată contravine articolelor 1 alin.(3), 5 alin.(1) și 74 alin.(1) din Constituție.”

În Opinia urgentă nr.1007/2020 din 17 noiembrie 2020 cu privire la amânarea alegerilor motivată de reforma constituțională din Kârgâzstan, Comisia de la Veneția a menționat că procedura legislativă este o valoare comună în cultura juridică europeană și are o importanță mare pentru un stat democratic guvernat de statul de drept. În raportul cu privire la preeminența dreptului, Comisia de la Veneția a notat că legalitatea, inclusiv procesul transparent, responsabil și democratic de adoptare a legilor, este menționată ca unul dintre elementele definitorii ale preeminenței dreptului. Într-un stat cu adevărat democratic, bazat pe preeminența dreptului, este obligatoriu să se asigure că, în toate etapele oricărui proces de reformă, toate părțile interesate să fie implicate, fie direct, fie printr-o consultare adecvată, în procesul legislativ (a se vedea § 54 din Opinia citată, CDL-PI(2020)015).

Astfel, considerăm că Parlamentul, acceptând amendamentul care, de fapt este, inițiativă legislativă nouă, cu adoptarea în aceeași zi, fără a acorda dreptul deputaților de a formula propuneri, nu a asigurat un echilibru corect între dreptul la inițiativă și autonomia parlamentară, fapt care depășește limitele art. 74 alin. (1) din Constituție.

Privind accesibilitatea și claritatea legii.

Potrivit noii redacții al alin. (1¹) din art. 21 s-au introdus noi temeuri și criterii de limitare a activității unui partid politic. Astfel, *Activitatea partidului politic poate fi limitată dacă partidul nu a depus raportul privind gestiunea financiară sau nu a prezentat informațiile necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de Comisia Electorală Centrală.*

Astfel, expresia „*nu a prezentat informațiile necesare pentru efectuarea supravegherii și a controlului finanțării partidului politic, în termenul și formatul stabilite de Comisia Electorală Centrală*” nu corespunde cerințelor de accesibilitate, claritate și previzibilitate a legii, principiu stabilit la art. 23 din Constituție.

Nu poate o lege să conțină expresii atât de generale și vagi precum – informații necesare pentru efectuarea controlului financiar. Atunci când este vorba de o limitare drastică a unui drept fundamental precum este dreptul la asociere, iar ca și consecință – dreptul la libera exprimare și dreptul de a fi ales – criteriile de restrângere a acestor drepturi trebuie să fie obiectiv, clar, previzibil și să nu lase loc de interpretări sau arbitrariu.

Un partid politic trebuie să cunoască din lege care sunt criteriile pe care trebuie să le îndeplinească și să cunoască cum să-și planifice comportamentul legal. Din redacția normei contestate nu este clar cum trebuie să fie acest comportament legal deoarece criterii obiective nu sunt stabilite ci este făcută doar o trimitere la Comisia Electorală Centrală, fapt inadmisibil.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit două cerințe față de legi. În primul rând, legea trebuie să fie accesibilă. În al doilea rând, aceasta nu poate fi considerată „lege” doar dacă este formulată cu o precizie suficientă, care permite cetățeanului să-și controleze comportamentul: el trebuie să poată prevedea, în cazurile când este necesar și cu ajutorul cuvenit, într-un grad rezonabil, în circumstanțe specifice, consecințele care pot surveni în urma acțiunii sale (HCC 7/99).

Art. 23 alin. (2) din Constituție pune în sarcina statului obligația de a face accesibile toate legile și actele normative. Deși art. 23 din Constituție cuprinde expres doar criteriul de accesibilitate și claritate al legii, Curtea Europeană, prin jurisprudența sa, imune ca normele adoptate de autoritățile publice să fie inclusiv suficient de precise, previzibile și să corespundă principiului reglementării specifice. Curtea a constatat că rigorile impuse de art. 23 alin. (2) din Constituție, precum obligația statului de a asigura fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile și de a face accesibile actele normative, includ principiile Convenției Europene de a asigura precizia, previzibilitatea legii și reglementarea specifică (HCC 12/03).

Orice act normativ trebuie să respecte principiile și normele constituționale, precum și exigențele de tehnică legislativă, menite să asigure claritatea, previzibilitatea, predictibilitatea și accesibilitatea actului. Legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor. (HCC 13/15)

Pentru a corespunde criteriilor de claritate și accesibilitate, norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei,

consecințele acestei conduite. În caz contrar persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile sale.

Curtea Europeană a statuat că testul preciziei legii impune ca legea, în situațiile în care oferă o anumită marjă de discreție, să indice cu suficientă precizie limitele acesteia (Silver și alții v. Regatul Unit, 1983).

Potrivit jurisprudenței Curții Europene o normă este accesibilă și previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permit oricărei persoane să își corecteze conduita și să fie capabilă, cu consiliere adecvată, să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-o normă. ... legea trebuie să fie accesibilă într-un mod adecvat: cetățeanul trebuie să aibă un indiciu adecvat, în circumstanțe concrete, asupra reglementărilor legale aplicabile.

Odată ce statul adoptă o soluție, acesta trebuie să fie pusă în aplicare cu claritate și coerență pentru a evita pe cât este posibil insecuritatea juridică și incertitudinea pentru subiectele de drept vizate de către măsurile de aplicare a acestei soluții (Păduraru vs România) (HCC 19/12).

Legea trebuie să asigure o legătură logic-juridică între dispozițiile pe care le conține și să evite paralelismele legislative, care generează incertitudine și insecuritate juridică. În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative (a se vedea *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 48).

Principiul coerenței sistemului juridic impune ca interpretul legii să aibă în vedere toate normele juridice relevante ale sistemului de drept național. Instanțele judecătorești pot stabili sensul unor noțiuni prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică, pornind de la sensul uzual al termenului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 83 din 6 iulie 2020*, § 25). O dispoziție legală nu poate fi ruptă din sistemul normativ din care face parte și nu poate acționa în mod izolat. Dimpotrivă, ea trebuie citită în coroborare cu celelalte dispoziții legale incidente (a se vedea *DCC nr. 9 din 27 ianuarie 2020*, § 17; *DCC nr. 14 din 10 februarie 2020*, § 27; *DCC nr. 23 din 2 martie 2020*, § 23; *DCC nr. 83 din 6 iulie 2020*, § 25).

Cu privire la dreptul exclusiv de adoptare a legilor.

Parlamentul RM potrivit art. 60 și 66 din Constituție este unica autoritate legislativă a statului și doar Parlamentul poate adopta norme primare de ordin legislativ.

În pofida acestui fapt, legiuitorul a pus pe seama unui organ de stat – Comisia Electorală Centrală să stabilească norme primare – criteriile cu privire la anumite informații financiare, neprezentarea cărora, poate duce la limitarea activității unui partid politic. O asemenea prevedere legală este abuzivă și depășește limitele constituționale prevăzute supra dar și limitele constituționale cu privire la procesul legislativ.

Restrângerea unui drept fundamental poate fi admis doar dacă este prevăzut de lege (art. 54 din Constituție) și dacă întrunește toate celelalte condiții. Din norma contestată este clar că criteriile de limitare a unui drept fundamental nu este prevăzut de lege și constituie un argument suplimentar de neconstituționalitate.

Cu privire separația puterilor, la accesul la justiție și securitatea raporturilor juridice.

Potrivit alin. (4) din art. 21 al Legii privind partidele politice Parlamentul a venit cu un mecanism nou de contestare și examinare judiciară a limitării unui partid. Deci, *Hotărârea judecătorească, în termen de 10 zile, poate fi atacată cu apel. Apelul este examinat în termen de 15 zile. În cazul limitării activității partidului politic prin hotărâre judecătorească, Ministerul Justiției va solicita Agenției Servicii Publice să noteze în Registrul de stat al persoanelor juridice faptul respectiv.*

Considerăm că impunerea unor termene restrânse de atac dar și de examinare a unui caz atât de important care duce la limitarea unor drepturi fundamentale constitui o ingerință a parlamentului în activitatea justiției, fiind contrară principiului separației puterilor garantat de art. 6 din Constituție, dar și o sfidare a principiului unui acces liber la justiție, garantat de art. 20 din Legea Supremă. Impunerea de către Parlament instanței de judecată a unor termene de judecare aduce atingere și principiului independenței judecătorului garantat de art. 116 din Legea Supremă.

Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate (art.1 alin.(3)).

În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției (art.6).

Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului (art.60 alin.(1)).

Separația puterilor în stat în puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească presupune instituirea unui sistem de garanții, restricții și echilibre, care ar exclude posibilitatea dominării uneia dintre ele, ar asigura funcționarea autonomă a fiecărei ramuri a puterii, precum și colaborarea lor.

În cazul e față Parlamentul a introdus un tratament diferit față de procesul de judecare a unor categorii de procese, aducând atingere echilibrului puterii în stat. Or, una din caracteristicile constituționale ale statului de drept constituie obligația statului, a autorităților publice, a instituțiilor și a persoanelor oficiale de a activa în limitele atribuțiilor lor, stabilite de Constituție și legi.

Curtea Constituțională, în calitate de garant al realizării principiului separației puterilor, statuat în art.6 din Constituție, în conformitate cu art.134 alin.(3) din

Constituție, are obligația de a declara neconstituțională orice abatere de la acest principiu (Hotărîrea Curții Constituționale nr. 5 din 2011).

Conform art. 4 al Codului de procedură Civilă sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor... Art. 192 prevede că cauzele civile se judecă în termen rezonabil. Art. 371 prevede că apelul se examinează în termen rezonabil.

Noile termene de judecare a cauzei prevăzute de legiuitor intră în contradicție directă cu aceste prevederi legale speciale.

Astfel suntem în fața unor norme contradictorii care încalcă principiul legalității și securității juridice.

Curtea Constituțională a relevat de nenumărate ori că la baza statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție, stă **principiul legalității**. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică (art. 7 din Constituție).

Dispozițiile art. 1 alin. (3) din Constituție consacră principiul statului de drept, ale cărui exigențe privesc scopurile majore ale activității statale, prefigurate în ceea ce este numit domnia legii, sintagmă ce implică subordonarea statului față de drept, asigurarea acelor mijloace care să permită dreptului să cenzureze opțiunile politice și, în acest cadru, să pondereze eventualele tendințe abuzive, discreționare ale structurilor etatice. Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea legilor și a tuturor actelor normative cu aceasta, existența regimului de separație a puterilor publice, care trebuie să acționeze în limitele legii, și anume în limitele unei legi ce exprimă voința generală. Statul de drept consacră o serie de garanții, inclusiv jurisdicționale, care asigură respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor prin autolimitarea statului, respectiv încadrarea autorităților publice în coordonatele dreptului.

Principiul legalității are drept consecință obligativitatea respectării legilor inclusiv de către forul legislativ suprem al statului, această exigență fiind impusă nu doar indivizilor sau persoanelor juridice private, ci autorităților și instituțiilor publice. În măsura în care legalitatea vizează actele agenților publici, este important ca aceștia să acționeze în limita atribuțiilor care le-au fost acordate.

O trăsătură esențială a statului de drept este subordonarea rigidă a tuturor, inclusiv a instituțiilor statale, normelor clare, previzibile și prestabilite ale dreptului. Principiul preeminenței dreptului, caracteristic uni stat de drept, impune obligația respectării legii cu precădere de către cel care a edictat-o.

Înalta Curte a menționat că „legalitatea, ca principiu de bază al statului de drept, presupune conformitatea normei sau a actului juridic cu normele superioare care stabilesc condiții de procedură privind edictarea normelor juridice. Comportamentul legal vizează atât activitatea de legiferare a Parlamentului, cât și stabilirea normelor interne de organizare și funcționare, care au o conexiune directă cu procesul legiferării”.

Curtea a afirmat că la baza statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție, stă principiul legalității, care presupune că respectarea legilor este

obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept (HCC nr. 12/2020).

Referitor la securitatea juridică, Comisia de la Veneția a observat că aceasta „este esențială pentru încrederea în sistemul judecătoresc și în preeminența dreptului”. Ea „pretinde ca normele juridice să fie clare și precise și să urmărească asigurarea caracterului previzibil al situațiilor și raporturilor juridice. Retroactivitatea legii este, de asemenea, contrară principiului securității juridice, cel puțin în materie penală (articolul 7 CEDO), pentru că subiectele de drept trebuie să cunoască consecințele acțiunilor lor; însă această constatare este valabilă și în dreptul civil și cel administrativ, atunci când retroactivitatea unei norme aduce atingere drepturilor și intereselor protejate de lege”

Componentele securității juridice „pot fi definite ca incluzând următoarele elemente: caracterul public, precizia, consecvența, stabilitatea, neretroactivitatea și caracterul definitiv și obligatoriu al deciziilor”. Și, mai departe: „stabilitatea pretinde ca instrumentele juridice să nu fie modificate atât de des, încât principiul ignorantia juris non excusat să fie imposibil de aplicat de un cetățean obișnuit. Instanțele nu ar trebui să se abată de la o interpretare anterioară a unui instrument juridic, cu excepția cazului în care există un motiv justificat. Neretroactivitatea interzice aplicarea instrumentelor juridice în mod retroactiv. De la această regulă se poate deroga doar în circumstanțe excepționale”.

Securitatea juridică îndeplinește mai multe funcții: ea contribuie la păstrarea păcii și la menținerea ordinii într-o societate, dar și la ameliorarea eficienței juridice, permițându-le tuturor să aibă o cunoaștere suficientă a legii, astfel încât să poată să se conformeze cu aceasta. De asemenea, ea le oferă persoanelor mijloace pentru a stabili dacă exercitarea puterii publice este arbitrară. Ea ajută persoanele să-și organizeze viețile, permițându-le să facă planuri pe termen lung și să aibă așteptări legitime.

În Raportul său privind statul de drept, Comisia de la Veneția a subliniat că principiul securității juridice joacă un rol esențial în menținerea încrederii în sistemul judecătoresc și în preeminența dreptului, iar acest fapt este, la rândul său, important pentru contractele comerciale și pentru dezvoltarea economică a unui stat. Dacă nu există încredere, cetățenii (și investitorii de peste hotare) pot să nu intre în raporturi contractuale cu partenerii locali și, deci, pot renunța la activitățile economice indispensabile pentru dezvoltarea economică a statului. Astfel, securitatea juridică (sau lipsa acesteia) are un impact economic important. Ea ar trebui să fie promovată de toate cele trei ramuri ale puterii de stat. Prin urmare, ar trebui ca legislatorul să asigure calitatea legilor și a altor instrumente juridice pe care le adoptă, ca guvernul să respecte securitatea juridică atunci când aplică aceste instrumente sau ia decizii cu caracter general ori individual și ca puterea judecătorească să se conformeze cu acest principiu atunci când aplică instrumentele juridice în cazuri concrete și la interpretarea normelor juridice. 27. Din jurisprudență, din studiile teoretice și din lucrările Comisiei de la Veneția rezultă că securitatea juridică ar putea fi definită ca incluzând următoarele elemente: caracterul public, precizia, coerența, stabilitatea, neretroactivitatea și caracterul definitiv și obligatoriu al hotărârilor. Caracterul public presupune că instrumentele juridice și hotărârile judecătorești trebuie să fie accesibile pentru toți. Acest acces nu trebuie să

întâmpine obstacole nejustificate și trebuie să țină cont de capacitățile unui cetățean obișnuit. Precizia pretinde ca instrumentele juridice și hotărârile judecătorești să fie clare și precise în ceea ce privește temeiul juridic și conținutul lor. Justițiabilul trebuie să poată determina instanța competentă să examineze cauza sa, fie că este vorba de un litigiu privat, fie public. CDL-AD(2012)014 – Opinia privind securitatea juridică și independența puterii judecătorești în Bosnia și Herțegovina, § 24, 25, 27.

Art. 20 reprezintă blocul fondator al sistemului democratic, în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor sale.

Accesul la o justiție independentă și imparțială este un principiu și un drept care trebuie să fie garantat în orice condiții, inclusiv pe parcursul conflictelor armate.

Statuînd în capitolul I și II din Constituție drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, Republica Moldova a consacrat și principiile generale aplicabile acestora. Fiind expuse în special în capitolul I din Constituție, aceste principii urmează a fi aplicate în egală măsură tuturor drepturilor și libertăților consacrate de Constituție și de legislația în vigoare.

Pentru garantarea exercitării lor eficiente, art.20 din Constituție consacră principiul accesului liber la justiție. Accesul liber la justiție este un principiu complex, cuprinzând mai multe relații și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină.

Un drept general, care garantează persoanelor accesul liber la justiție, este dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile legitime ale persoanelor.

În vederea garantării dreptului la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești, legislatorul constituant a consfințit în capitolele II și IX principiile și drepturile constituționale, în baza cărora în Republica Moldova se exercită justiția.

Dreptul fiecărei persoane la un proces judiciar independent și imparțial este fundamental, fiind un element de bază al democrației și al statului de drept.

Potrivit art.20 din Constituție, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngradi accesul la justiție.

Acest drept reprezintă o premisă și o reală garanție a respectării tuturor drepturilor omului consfințite în actele normative interne și internaționale.

Dreptul persoanei de a se adresa justiției este o condiție *sine qua non* în asigurarea eficienței exercitării drepturilor și libertăților sale.

Accesul liber la justiție este un principiu complex, cuprinzând mai multe raporturi juridice și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină. În conexiune cu acest principiu este *dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești* competente împotriva actelor care violează drepturile legitime ale persoanelor, consacrat în art.20 din Constituție, și *dreptul la apărare*, reglementat de art.26 din Constituție, conform căruia fiecărei persoane în Republica Moldova i se garantează dreptul la apărare. Fiecare om are dreptul să *reacționeze independent*, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

Astfel, prin jurisprudența sa, Curtea a relevat că Constituția oferă persoanei libertatea

de a alege modalitatea de apărare și posibilitatea de a se apăra prin toate mijloacele prevăzute de lege.

Potrivit alin. (1) din art. 53 din Legea Supremă, persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

Astfel, Constituția garantează dreptul cetățeanului să fie protejat de abuzurile autorităților publice. Totodată, prin impunerea unor restricții de procedură, legiuitorul a limitat dreptul persoanei vătămate la o recunoaștere a dreptului pretins deoarece orice nerespectare a procedurii prealabile îl va pune în imposibilitate de a merge în instanță pentru a-și apăra drepturile sale.

Dreptul la un proces echitabil, reglementat de art.6 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale³ (în continuare – Convenția), exprimă dreptul fiecăruia la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

Afară de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și actele normative interne ale statelor, dreptul la un proces echitabil este statuat de Declarația Universală a Drepturilor Omului (art.10), de Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (art.14 alin.(1)).

Protecția judiciară efectivă și completă poate fi realizată doar în condițiile unei adevărate independențe a puterii judecătorești, care este investită cu prerogativa de a asigura și restabili, prin intermediul *justiției*, ordinea juridică în statul de drept.

Orice activitate judiciară trebuie să se întemeieze pe anumite principii fundamentale menite să asigure caracterul unitar și coerența actului de justiție și, mai ales, realizarea drepturilor și intereselor legitime ale celor implicați în actul de justiție.

Republica Moldova, fiind membră a Consiliului Europei, ratificând Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și-a asumat obligația de a garanta tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile proclamate de Convenție.

Conform art.1 din Convenție, statele sînt obligate să asigure drepturile și libertățile prevăzute în Convenție fiecărei persoane aflate sub jurisdicția lor. Această obligație presupune organizarea unui sistem juridic pertinent. Art.13 din Convenție prevede că „orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale...”.

Aceste prevederi pun în valoare nu numai esența drepturilor protejate prin Convenție, dar și responsabilitatea care revine propriilor instituții ale statului în asigurarea exercitării drepturilor.

Astfel, sarcina primordială cu privire la aplicarea Convenției, parte integrantă a sistemului legal intern, revine instanțelor judecătorești naționale. În cadrul judecării cauzelor instanța urmează să verifice dacă legea sau actul ce va fi aplicat și care reglementează drepturile și libertățile garantate de Convenție este compatibil cu prevederile acesteia, iar în caz de incompatibilitate, instanța va aplica direct prevederile Convenției, menționînd acest fapt în hotărîrea sa.

Puterea judecătorească se exercită numai prin instanța judecătorească în persoana judecătorului, unicul purtător al acestei puteri, abilitat constituțional cu atribuții de înfăptuire a justiției.

Astfel, justiția, ca sistem, dar și judecătorii, individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile fără a fi influențați de puterea legislativă, cea executivă ori de diverse grupuri de interese și persoane. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude subordonarea și ierarhia. Iată de ce independența judecătorilor nu este un privilegiu al judecătorilor, ea este un beneficiu al cetățenilor.

Cu privire la incidența articolului 20 din Constituție, Curtea a subliniat că acesta reglementează dreptul de acces liber la justiție și presupune că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Dreptul de acces la un tribunal trebuie să fie unul practic și efectiv, nu teoretic și iluzoriu. Efectivitatea dreptului în discuție reclamă ca persoanele să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act care constituie o ingerință în exercitarea drepturilor lor (HCC nr. 31 din 17 decembrie 2020, § 36; DCC nr. 106 din 1 iulie 2021, § 27).

Articolul 20 din Constituție își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează dreptul la un proces echitabil.

Curtea a reamintit că condiția procesului echitabil trebuie înțeleasă ca o garanție pentru respectarea principiilor fundamentale ale unui proces judiciar, i.e. a principiului contradictorialității și a principiului dreptului la apărare, ambele instituind egalitatea deplină a părților în proces (a se vedea HCC nr. 22 din 6 august 2020, § 29).

Sub acest aspect, Curtea Europeană a reținut că principiul „egalității armelor” reprezintă un element al conceptului mai larg de proces echitabil și este strâns legat de principiul contradictorialității. Egalitatea armelor implică obligația ca fiecareia dintre părți să i se ofere o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație de net dezavantaj față de partea adversă (Regner v. Cehia [MC], 19 septembrie 2017, § 146).

Cu privire la impunerea unor termene instanțelor de judecată Curtea Constituțională s-a expus în repetate rânduri.

Astfel, prin hotărârea sa nr. 12/2004 au fost trasate următoarele concluzii.

„36. Dreptul la un proces echitabil trebuie interpretat în lumina principiului preeminenței dreptului, care impune garantarea pentru justițiabili a unui remediu judiciar efectiv care să le permită stabilirea drepturilor civile. Orice persoană are dreptul ca pretențiile referitoare la drepturile și obligațiile sale civile să fie formulate în fața unui tribunal. În acest sens, articolul 6 garantează "dreptul la un tribunal", în care dreptul de acces în special, adică dreptul de a iniția proceduri în fața tribunalelor în materie civilă, reprezintă un aspect particular (a se vedea Bîzdîga v. Republica Moldova, 17 octombrie 2023, § 38).

37. Dreptul de acces la un tribunal pe baza articolului 6 din Convenție trebuie interpretat în lumina Preambulului Convenției, care declară preeminența dreptului parte a patrimoniului comun al statelor contractante. Dreptul de acces la un tribunal nu este absolut și poate fi supus

unor limitări; acestea sunt permise în mod implicit, de vreme ce dreptul de acces, prin însăși natura sa, reclamă o reglementare de către stat, care se bucură de o marjă de apreciere în această privință. Totuși, aceste limitări nu pot restricționa sau reduce accesul unei persoane de o manieră care ar afecta însăși esența dreptului. În plus, asemenea limitări nu vor fi compatibile cu articolul 6 § 1 dacă nu urmăresc un scop legitim sau dacă nu există o legătură rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit (a se vedea *Bîzdîga v. Republica Moldova*, 17 octombrie 2023, §§ 39 - 40).

38. De exemplu, în cauza *Marini v. Albania*, 18 decembrie 2007, în care plângerea constituțională a reclamantului a fost radiată ca urmare a eșecului Curții Constituționale de a asigura o majoritate de voturi în privința problemelor cu care a fost sesizată, Curtea Europeană a constatat că această situație l-a lăsat pe reclamant fără o decizie definitivă în cauza sa și, în consecință, i-a limitat esența dreptului său de acces la un tribunal. Curtea Europeană nu a acceptat argumentele Guvernului care susțineau că radierea cererii reclamantului nu avea consecințe permanente și că acesta poate depune o nouă plângere, dacă s-au modificat circumstanțele care au împiedicat Curtea Constituțională să adopte o decizie. În acest sens, Curtea Europeană a menționat că garanțiile articolului 6 din Convenție, de care orice persoană trebuie să se bucure în fața tribunalelor naționale, includ și dreptul de a avea o soluție definitivă cu privire la o problemă formulată în fața unui tribunal (a se vedea §§ 120 -122).

39. Aceste argumente au fost reiterate de Curtea Europeană cu ocazia examinării cauzei *Avdić și alții v. Bosnia și Herțegovina*, 19 noiembrie 2013. Curtea Europeană a subliniat că atunci când nu se stabilesc, în mod efectiv, drepturile și obligațiile cu caracter civil ale persoanei, dreptul de acces la un tribunal rămâne iluzoriu (a se vedea §§ 36-37).

40. În mod similar, în cauza *Bîzdîga v. Republica Moldova*, 17 octombrie 2023, reclamantul, tată al unui copil, s-a plâns în fața Curții Europene de refuzul tribunalelor naționale de a examina în fond cererea sa referitoare la transferul custodiei asupra fiului său. Deși cererea depusă de reclamant era intitulată "privind stabilirea domiciliului copilului", acesta s-a bazat pe prevederile legale care îndreptățeau părintele fără custodie să ceară stabilirea domiciliului cu copilul, dacă graficul de contact nu a fost respectat. Totuși, această cerere a fost declarată inadmisibilă de tribunalul național, având în vedere identitatea părților, a obiectului și a motivelor legale cu cele din procedurile definitive în care domiciliul copilului a fost stabilit cu mama. Deși Guvernul reclamat a susținut în fața Curții că această decizie nu-l împiedica pe reclamant să schimbe titlul cererii și să o depună repetat, Curtea Europeană nu a putut accepta această afirmație. În acest sens, Curtea Europeană a menționat că simpla constatare a inadmisibilității unei acțiuni din motive de procedură nu reprezintă o negare a accesului la justiție, cu condiția că argumentele reclamantului au fost supuse unei examinări depline și că tribunalul a oferit motive adecvate și suficiente pentru asemenea decizie. Astfel, pentru că tribunalele naționale au declarat inadmisibilă cererea reclamantului, fără să examineze argumentele prezentate și fără să ofere motive pentru respingerea lor, Curtea Europeană a constatat încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție în privința dreptului de acces la un tribunal (a se vedea §§ 25-26, §§ 46-49).

...

42. Astfel, aplicând în prezenta cauza principiile generale de mai sus, Curtea va examina dacă articolul 308⁸ din Codul de procedură civilă respectă standardul calității legii, dacă urmărește un scop legitim și dacă asigură un echilibru corect între principiile concurente.

47. Curtea reiterează că una dintre condițiile obligatorii pe care trebuie să le respecte ingerințele în articolul 20 este ca acestea să urmărească cel puțin un scop legitim prevăzut de articolul 54 alin.(2) din Constituție.

48. Curtea notează că procedura privind măsurile de ocrotire judiciară prevăzută de capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă în redactarea actuală a fost modificată de Legea nr.66 din 13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte normative. Potrivit notei informative, legea de modificare urmărește să ofere garanții suplimentare persoanelor în vîrstă cărora se solicită instituirea măsurii de ocrotire judiciară, conforme cu principiile enunțate în Recomandarea nr.R (99) 4 a Comitetului Miniștrilor Consiliului European. Nota informativă menționează că acest sistem de garanții procedurale se bazează pe experiența franceză în materie, însă nu oferă vreo explicație privind scopul scoaterii de pe rol a cererii privind instituirea unei măsuri de ocrotire judiciară dacă instanța de judecată nu o soluționează, prin hotărâre judecătorească, în termen de un an din data depunerii.

49. Curtea observă că articolul 308⁸ din Codul de procedură civilă stabilește că cererea privind instituirea măsurii de ocrotire judiciară se scoate de pe rol dacă a trecut un an de la data depunerii. Astfel, norma contestată stabilește, pe de o parte, un termen de examinare, iar pe de altă parte, o sancțiune pentru nerespectarea acestuia.

50. În acest sens, Curtea notează că termenul de un an pentru examinarea cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciară obligă instanța de judecată să manifeste o diligență specială pentru a judeca această cauză într-un termen rezonabil abstract. Totuși, legea îi obligă pe judecătorii care examinează aceste cereri să le scoată de pe rol după un an de la data depunerii. În cazul scoaterii cererii de pe rol, procesul se termină printr-o încheiere judecătorească, care nu vizează fondul cauzei (articolul 268 alin.(1) din Codul de procedură civilă).

51. Prin urmare, scoaterea cererii de pe rol după expirarea termenului de un an de la data depunerii acesteia pe baza normei contestate operează de o manieră automată și nu permite examinarea motivelor formulate în aceasta. În acest sens, Curtea menționează că dreptul de acces la un tribunal rămâne iluzoriu, dacă nu se stabilesc, în mod efectiv, drepturile și obligațiile cu caracter civil ale persoanei (a se vedea *Avdić și alții v. Bosnia și Herțegovina*, 19 noiembrie 2013, § 37; *Čović v. Bosnia și Herțegovina*, 3 octombrie 2017, § 31).

52. Așadar, Curtea nu poate identifica niciun scop legitim pentru a justifica scoaterea de pe rol a cererii privind instituirea unei măsuri de ocrotire judiciară după expirarea termenului de un an de la data formulării. Dimpotrivă, articolul 308⁸ din Codul de procedură civilă împiedică stabilirea, în mod efectiv, a necesității instituirii măsurii de ocrotire judiciară, iar dreptul de acces la un tribunal devine iluzoriu.

53. Prin urmare, în lipsa unui scop legitim, Curtea constată o încălcare a dreptului de acces la un tribunal, garantat de articolul 20 din Constituție. ”

Prin hotărârea Curții nr. 18/2014 s-a venit cu astfel de constatări referitor la termene:

„90. În general, reglementarea termenelor de examinare și a procedurilor Curții Constituționale prin legi emise de Parlament vine în contradicție cu principiul independenței Curții. În practica altor state, normalitatea constă în autonomia regulamentară a Curții, aceasta având dreptul să-și aprobe propriile regulamente de procedură. În mod similar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului își adoptă propriul regulament de procedură.

91. În acest context, stabilirea unor termene excesiv de restrânse a fortiori afectează independența Curții și riscă să compromită examinarea completă a cauzelor și, respectiv, să golească de conținut funcția Curții de garant al Constituției.

92. Curtea apreciază că nu există argumente obiective și rezonabile de natură să justifice diminuarea în jumătate a termenului general de examinare a sesizărilor și nici introducerea unor noi termene de soluționare a cauzelor aflate pe rolul său.

93. În același context, Curtea observă că alin.(6) al articolelor 25/1 din Lege și 7/1 din Cod dispun că, în cazul suspendării acțiunii actului normativ contestat, Curtea Constituțională va examina, în fond, sesizarea într-un termen rezonabil, care nu va depăși 15 zile de la înregistrare. În caz de necesitate, Curtea Constituțională poate decide, argumentat, prelungirea termenului de 15 zile cu încă maximum 15 zile.

94. Astfel, deși consacră noțiunea de "termen rezonabil", aceeași normă fixează acest termen la un maxim de 15 zile. Sub acest aspect, norma consacră un nonsens juridic, dovedind un mod deficitar și imprecis de redactare."

Cu privire la restrângerea unor drepturi fundamentale.

Dreptul de a asocieri.

Prin extinderea temeiurilor de limitare a activității partidului politic pentru unele presupuse încălcări de ordin financiar prevăzute la alin. (1¹) dar și extinderea interdicțiilor pe perioada limitării de la alin. (5) al art. 21 din legea privind partidele politice, reprezintă de fapt nu doar o limitare dar o interdicție totală de activitate pentru un partid politic.

Alineatul contestat prevede că *Pe perioada limitării activității partidului politic, acestuia îi este interzisă participarea individuală sau în comun la alegeri și referendumuri, producerea, furnizarea, distribuirea și difuzarea publicității politice, fondarea mijloacelor de informare în masă, organizarea întrunirilor, a mitingurilor, a demonstrațiilor, a pichetărilor și a altor acțiuni publice, folosirea tuturor tipurilor de depuneri bancare, cu excepția cazurilor când sunt necesare decontări cu contractanții, decontări aferente îndeplinirii contractelor individuale de muncă, decontări pentru repararea prejudiciilor cauzate prin acțiunile partidului politic, decontări pentru plata impozitelor, a taxelor și amenzilor.* Sunt interzise, practic toate activitățile de bază pentru care este constituit un partid politic, în special dreptul de a participa în alegeri.

În cazul în care astfel de limitări sunt puse în aplicare în ajunge alegeri, asta înseamnă nu altceva decât excluderea unui partid din viața politică, fapt care este echivalent cu radierea acestuia.

Aceste noi temeuri de limitare, imprevizibile și inaccesibile dar și interdicțiile totale impuse depășesc grav principiul constituțional al dreptului la asociere prevăzut de art. 41 din Constituție și art. 11 al CEDO.

Potrivit art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

Art.5 alin.(1) din Constituție statuează că democrația în Republica Moldova este exercitată în condițiile pluralismului politic.

Pluralismul politic presupune posibilitatea cetățenilor statului de a-și realiza dreptul la libertatea de opinii politice prin intermediul formațiunilor politice în care se pot asocia.

Pluralismul politic presupune existența în societate a unei pluralități sau, altfel spus, existența mai multor partide sau formațiuni politice care au viziuni și concepții diferite și care se constituie și acționează în condiții egale de tratament din partea statului. Pentru fiecare forță politică, pluralismul apare astfel ca o garanție a faptului că un alt partid nu va acționa pe ascuns și ilegal, impunând nelegitim influența sa. Pluralismul politic este o ordine politică și juridică care permite distribuirea puterii între forțe social-politice independente, acestea putând manifesta liber opinii și interese diverse, în condiții de cooperare, competiție sau chiar conflict.

În contextul dispozițiilor constituționale enunțate, semnificația statului de drept implică garantarea funcționării democrației și a pluralismului politic, inclusiv asigurarea libertății de opinie și a exprimării, a dreptului la asociere în partide și în alte organizații social-politice, care sunt parte inalienabilă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului proclamate de Declarația Universală a Drepturilor Omului, consfințite și garantate de Constituția Republicii Moldova.

Pentru realizarea exigențelor statului de drept, este necesară respectarea unui șir de reguli, printre care: consacrarea, garantarea și exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale, aceasta însemnând că statul trebuie să asigure fiecărui om posibilitatea reală de a se bucura de toate drepturile și libertățile fundamentale.

Art.32 alin.(1) din Constituție garantează oricărui cetățean libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

Libertățile garantate de norma constituțională enunțată pot fi realizate atât personal, cât și prin intermediul partidelor sau al altor formațiuni social-politice, în care cetățenii se pot asocia.

Astfel, potrivit art.41 alin.(1) din Constituție, cetățenii se pot asocia liber în partide și în alte organizații social-politice. Ele contribuie la **definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor** și, în condițiile legii, participă la alegeri.

Conform art. 1 al Legii privind partidele politice nr. 294/2007, partidele politice sunt asociații benevole ale cetățenilor Republicii Moldova, care, prin activități comune și în baza principiului liberei participări, contribuie la conceperea, exprimarea și realizarea voinței lor politice.

Fiind institute democratice ale statului de drept, ele promovează valorile democratice și pluralismul politic, contribuie la formarea opiniei publice, participă prin înaintarea și susținerea candidaților la alegeri și la constituirea autorităților publice, stimulează participarea cetățenilor la alegeri, participă, prin reprezentanții lor, la exercitarea în mod legal a puterii în stat.

Așadar, una din căile de accedere a cetățenilor la guvernare pentru realizarea unor idealuri etice și sociale sunt partidele politice, care au devenit un atribut indispensabil al sistemului politic din Republica Moldova și reprezintă o formă de asociere esențială pentru buna funcționare a democrației. Partidele și alte organizații social-politice sunt egale în fața legii în drepturile și în responsabilitățile lor față de societate.

Potrivit art.41 alin. (4) din Constituție, partidele și alte organizații social-politice pot fi dizolvate numai dacă sunt declarate neconstituționale și numai în cazul în care acestea, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale a Republicii Moldova.

În jurisprudența sa anterioară (HCC nr. 11/2003) Curtea Constituțională a subliniat expres faptul că normă constituțională reglementează expres și exhaustiv condițiile de lichidare sancționară a partidelor politice, neadmițând extinderea lor.

Totodată, potrivit art. 72 alin.(3) din Constituție, prin lege organică se poate stabili numai modul de organizare și funcționare a partidelor politice, nu însă și temeiurile de lichidare sancționară a lor.

Pentru considerentele expuse Curtea a subliniat că Parlamentul nu a fost în drept să extindă condițiile de lichidare ca formă de sancționare a partidelor politice peste limitele constituționale strict delimitate în art.41 alin.(4) din Constituție.

Prin urmare, lichidarea partidelor politice și a altor organizații social-politice poate fi exercitată numai în cazurile expres prevăzute de art.41 din Constituție și numai cu avizul Curții Constituționale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului în hotărârile sale a enunțat că, reieșind din importanța democrației în sistemul Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (în continuare - Convenția), partidele politice țin de domeniul articolului 11, stabilind că dizolvarea acestora de către autoritățile de stat trebuie să satisfacă cerințele art.11 alin.(2) din Convenție. În opinia Curții Europene, imixtiunea în exercitarea drepturilor prevăzute de articolele 8, 9, 10 și 11 ale Convenției trebuie să fie evaluată cu standardul al ceea ce constituie "măsuri necesare într-o societate democratică". Prin urmare, excepțiile stabilite în articolul 11, în ceea ce privește partidele politice, trebuie să fie interpretate în mod strict; numai motive convingătoare și impunătoare pot justifica restricțiile libertății de asociere în partide. Determinând dacă există o necesitate în sensul art.11 alin.(2), statele contractante dispun numai de o limitată marjă de apreciere, care merge de mână cu o supraveghere europeană riguroasă, ce cuprinde atât legea, cât și deciziile ce o aplică, inclusiv cele date de instanțe de judecată.

În acest context Curtea a observat că, și în cazul încălcării dispozițiilor art.41 alin.(4) din Constituție, măsurile legale luate pentru interzicerea sau desființarea forțată a partidelor politice vor fi considerate de natură excepțională și guvernate de principiul proporționalității în conformitate cu art.54 alin.(4) din Constituție.

Înalta Curte Constituțională și-a reiterat concluziile sale și ulterior (HCC nr. 12/2013), bazându-se pe jurisprudența consacrată a Curții Europene în această materie.

58. Curtea Europeană, în jurisprudența sa, a statuat că partidele politice reprezintă forme de manifestare a libertății de asociere și sunt considerate ca esențiale pentru buna funcționare a democrației. Având în vedere importanța noțiunii de "democrație" în tot sistemul de protecție a drepturilor omului, instituit prin Convenția Europeană, Curtea

Europeană a reținut că este în afara oricărei îndoieli că partidele politice intră în domeniul de aplicare a art.11, ca forme de manifestare a libertății de asociere.

...
60. În același timp, Curtea Europeană a evidențiat strânsa legătură între libertatea de exprimare, garantată de art.10, și libertatea de reuniune și asociere, protejată de art.11 din Convenția Europeană. Toate aceste libertăți reprezintă recunoașterea unui drept general de "exprimare socială", în modalități și forme adecvate, una dintre acestea fiind sub formă de asociații, inclusiv partide politice.

61. Potrivit jurisprudenței Curții Europene, protecția opiniilor și a libertății de a le exprima, în sensul art.10, constituie unul din obiectivele recunoașterii libertății de asociere consacrate de art.11. Această protecție se aplică cu atât mai mult partidelor politice, datorită rolului lor esențial de a asigura pluralismul și buna funcționare a democrației (Partidul Comunist Unit al Turciei și alții vs. Turcia).

62. La fel, Curtea Europeană a subliniat și pe terenul art.11 faptul că **nu există democrație fără pluralism**. De aceea ideile exprimate de partidele politice, entități aflate sub protecția dispozițiilor art.11 din Convenția Europeană, reprezintă exercițiul colectiv al libertății de exprimare, ceea ce semnifică și protejarea lor de prevederile art.10.

63. Curtea Europeană a precizat că este deosebit de important de a avea un flux liber de opinii și informații în campaniile electorale. În cauza *Bowman v. Regatul Unit* Curtea Europeană a statuat:

"[...] alegerile libere și libertatea de exprimare, în special libertatea dezbaterilor politice, formează împreună piatra de temelie a oricărui sistem democratic (a se vedea hotărârea *Mathieu-Mohin și Clerfayt v. Belgia* din 2 martie 1987, seria A, nr.113, §47 și hotărârea *Lingens v. Austria* din 8 iulie 1986, seria A, nr.113, §41-42). Cele două drepturi sunt legate unul de altul și operează pentru a se consolida reciproc: de exemplu, după cum a observat Curtea, în trecut, libertatea de exprimare este una dintre "condițiile" necesare pentru a asigura libertatea de exprimare a opiniei publicului în alegerea legislativului. Din acest motiv este deosebit de important ca opiniile și informațiile de toate tipurile să poată circula liber în perioada premergătoare alegerilor [...]"

64. În opinia Curții Europene, **limitările libertății de asociere impun o interpretare restrictivă** atât în privința enumerării lor, cât și a determinării domeniului de aplicare. Totodată, Curtea observă că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a statuat că "statele au un drept de control asupra conformității scopului și activității unei asociații cu regulile stabilite prin legislația națională, dar ele trebuie să-l utilizeze în așa fel, încât să corespundă obligațiilor asumate prin Convenție. Limitele libertății de asociere, prevăzute de art.11, impun o interpretare restrictivă, deoarece numai rațiuni convingătoare și imperative pot justifica o eventuală restrângere a exercițiului ei" (cauza *Sidiripoulos și alții v. Grecia*, §40).

...
114. În acest aspect, Comisia de la Veneția și OSCE/BIDDO în Memoriul prezentat Curții menționează:

"Restricțiile impuse libertății de exprimare și libertății de asociere trebuie să răspundă unei nevoi sociale presante și să fie proporționale acesteia. La adoptarea lor, statele urmează să beneficieze de o **marjă de apreciere**, care le-ar permite să țină cont de valorile lor democratice și experiența istorică. Această discreție reflectă faptul că

statele sunt cel mai bine plasate pentru a evalua situația de pe teritoriul lor și de a decide cu privire la măsurile pe care urmează să le adopte. În același timp, statele trebuie să ia în considerare importanța dreptului protejat și a accentelor speciale puse pe libertatea discursului politic și a asocierii partidelor politice. Comisia de la Veneția și OSCE/BIDDO subliniază faptul că, potrivit standardelor internaționale, libertatea exprimării se extinde și asupra informației sau ideilor care pot fi interpretate ca ofensatoare, șocante și deranjante."

...

117. Curtea constată că lichidarea unui partid poate surveni doar în cazuri excepționale. În acest sens și Comisia de la Veneția în Instrucțiunile privind interzicerea și dizolvarea partidelor politice și măsuri analogice din 1999 a subliniat: "Interzicerea sau dizolvarea partidelor politice, ca măsură cuprinzătoare, urmează a fi aplicată cu maximă rețineră". Conform Instrucțiunilor, încetarea existenței partidului este îndreptățită doar "în cazul partidelor care pledează pentru aplicarea violenței sau uz de violență ca mijloc politic de a răsturna ordinea constituțională democratică, prin aceasta subminând drepturile și libertățile garantate de Constituție".

118. În același sens, OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția în Instrucțiunile privind reglementarea partidului politic au stabilit:

"[...] posibilitatea de dizolvare sau interzicere a formării partidului politic urmează a fi aplicată cu atenție și doar în cazuri extreme. **Partidele politice nu trebuie niciodată dizolvate pentru încălcări minore de conduită administrativă sau operațională.** [...] La fel, un partid politic nu ar trebui să fie interzis sau dizolvat din cauză că ideile lui nu sunt favorabile, populare sau sunt ofensatoare. Dacă partidul vizat nu aplică violența și nu amenință pacea civică sau ordinea democratică constituțională a țării, atunci nu este îndreptățită nici interzicerea, nici dizolvarea."

Referindu-se la caracteristicile unei "**societăți democratice**", Curtea Europeană a acordat o importanță specială **pluralismului, toleranței și viziunilor largi**. În acest context, ea a reținut că, deși uneori interesele individuale trebuie subordonate celor ale unui grup, democrația nu înseamnă pur și simplu că opiniile majorității trebuie întotdeauna să prevaleze: trebuie identificat un **echilibru** care să le asigure **minorităților un tratament echitabil și adecvat și să evite orice abuz de poziție dominantă** (a se vedea *Young, James și Webster v. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, 13 august 1981, § 63; *Chassagnou și alții v. Franța* [MC], 29 aprilie 1999, § 112; *Partidul Popular Creștin Democrat v. Moldova*, 14 februarie 2006, § 64).

Comisia de la Veneția a subliniat în avizele sale importanța a trei principii de bază privind interzicerea sau dizolvarea partidelor politice:

- (1) caracterul excepțional al interzicerii sau dizolvării
- (2) proporționalitatea dizolvării sau interzicerea la scopul legitim urmărit și
- (3) garanțiile procesuale: procedura pentru interzicerea sau dizolvarea partidelor politice ar trebui să garanteze principiile echității, proces echitabil și deschidere.

De asemenea au fost stabilite anumite principii generale referitor la dizolvarea partidelor.

1) Interzicerea sau dizolvarea forțată a partidelor politice nu poate fi justificată decât în cazul partidelor care susțin folosirea violenței sau folosesc violența ca mijloc politic pentru a răsturna ordinea constituțională democratică, revocând astfel drepturile și libertățile garantate de constituție. Simplul fapt că un partid susține o schimbare pașnică a Constituției nu este suficient pentru a o interzice sau a o dizolva.

2) Partidul politic în ansamblu nu poate fi tras la răspundere pentru comportamentul individual al membrilor săi, neautorizat de partid, în cadrul activităților politice/public-partide.

3) Interzicerea sau dizolvarea partidelor politice, ca măsură deosebit de amplă, trebuie aplicată cu cea mai mare rețineră. Înainte de a cere autorității judiciare competente interzicerea sau dizolvarea unui partid, guvernele sau alte autorități publice trebuie să evalueze, ținând cont de situația din țara în cauză, dacă partidul reprezintă într-adevăr un pericol pentru ordinea politică liberă și democratică sau pentru drepturile persoanelor și dacă alte măsuri mai puțin drastice pot preveni pericolul menționat.

4) „(...) Interzicerea sau dizolvarea unui partid politic este o ingerință mai gravă decât radierea sau privarea de beneficii anterioare, deoarece aceasta înseamnă în esență că partidul ca asociație este interzis sau încetează să existe. (...) Astfel, competența organelor statului de a dizolva un partid politic sau de a interzice formarea acestuia ar trebui să se refere la circumstanțe excepționale, să fie restrânsă și aplicată doar în cazuri extreme. Un astfel de nivel ridicat de protecție este justificat având în vedere rolul fundamental al partidelor politice în procesul democratic, care necesită și un control mai strict în comparație cu alte asociații decât partidele politice.

5) (...) Legislația ar trebui să articuleze clar criteriile care descriu cazurile extreme în care este permisă interzicerea și dizolvarea partidelor politice. Chiar dacă astfel de motive de interdicție sau dizolvare sunt enumerate în legislație, este important de menționat că o interdicție este justificată numai dacă îndeplinește standarde stricte de legalitate, subsidiaritate și proporționalitate. Fiind cele mai severe restricții disponibile, interzicerea și dizolvarea ar trebui considerate justificate numai atunci când toate măsurile mai puțin restrictive sunt considerate inadecvate. În plus, legislația ar trebui să reglementeze consecințele interzicerii și dizolvării partidelor politice, în special ceea ce se întâmplă cu bunurile și proprietățile partidului.

Orice astfel de măsuri trebuie să se bazeze întotdeauna pe o hotărâre judecătorească, să respecte cerințele și garanțiile minime prevăzute de CEDO și, prin urmare, să fie proporționale (...).

6) La determinarea justificării interzicerii sau dizolvării unui partid, trebuie luate în considerare considerații stricte de proporționalitate. Această cerință este dictată nu numai de gravitatea restricțiilor asupra libertății de asociere pe care le implică astfel de măsuri, ci și de principiul democratic al pluralismului, al cărui garant suprem este statul. Într-adevăr, după cum a hotărât CEDO, „nu poate exista democrație fără pluralism”. După cum notează APCE, „pe cât posibil, ar trebui folosite măsuri mai puțin drastice decât dizolvarea”. Astfel, statul trebuie să arate că nu vor fi suficiente măsuri mai puțin restrictive. Pentru a stabili dacă există o necesitate în sensul articolului 11 § 2, statul în cauză nu dispune decât de o marjă limitată de apreciere, care merge mână în

mână cu o supraveghere europeană strictă care acoperă atât legea, cât și deciziile privind aplicarea acesteia, inclusiv deciziile unor tribunale independente. O astfel de verificare este cu atât mai necesară atunci când un întreg partid politic este dizolvat. În acest context, CEDO este pregătită să ia în considerare contextul general al cazului în cauză, în special dificultățile asociate luptei împotriva terorismului ...

7) Pentru ca o dizolvare să fie justificată, trebuie să se arate că organul statutar al partidului (și nu membrii individuali) a fost cel care a stabilit scopurile și a întreprins acțiunile care necesită o astfel de dizolvare. Partidul nu poate fi făcut responsabil pentru acțiunile dispersate ale membrilor săi, mai ales dacă aceste acțiuni sunt contrare statutului partidului sau activităților partidului.

(...) Astfel, o considerație generală privind justificarea unei interdicții sau dizolvare a unui partid politic „ar trebui să se concentreze asupra următoarelor puncte: (i) dacă au existat dovezi plauzibile că riscul pentru democrație, presupunând că există, a fost suficient de inevitabil;

(ii) dacă acțiunile și discursurile conducătorilor și membrilor partidului politic în general, care dădea o idee clară asupra modelului de societate conceput și susținut de partid, care era incompatibil cu conceptul de „societate democratică”.

Analizând aceste principii privind aplicarea de interdicții partidelor constatăm că normele contestate nu respectă niciunul din criteriile internaționale menționate supra.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) a adoptat o Rezoluție privind restricțiile privind activitățile partidelor politice în statele membre ale Consiliului Europei (Rezoluția 1308 (2002))²², care privește interzicerea unui partid politic ca fiind o măsură excepțională, legală doar dacă acest partid amenință ordinea democratică a țării. Documentul stabilește o serie de principii care trebuie respectate:

- măsură excepțională,
- pe cât posibil, ar trebui luate măsuri mai puțin drastice,
- partidul nu poate fi făcut responsabil pentru acțiunile membrilor săi individuali dacă acestea contravin statutului său,
- dizolvarea este o ultimă soluție și numai după un proces echitabil.

Niciun stat nu poate impune restricții doar pe baza dreptului său intern, ignorând obligațiile sale internaționale. Această regulă se aplică atât în perioade normale, cât și în cazuri de urgență. Această abordare este confirmată de practica Curții Europene a Drepturilor Omului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a confirmat în repetate rânduri în jurisprudența sa că partidele politice sunt o formă de asociere necesară pentru buna funcționare a democrației și că, având în vedere importanța democrației în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului, o asociație, inclusiv un partid politic, nu este exclus din domeniul de aplicare a protecției oferite de Convenție doar pentru că activitățile sale sunt văzute de autoritățile naționale ca subminând structurile constituționale ale statului și cerând restricții.

Astfel, în general, numărul redus de cazuri în care au fost luate măsuri extreme precum interzicerea sau dizolvarea unui partid politic indică importanța acordată principiului libertății de asociere și, prin urmare, proporționalitatea sancțiunilor impuse partidelor politice, care sunt considerate cel mai important dinte din mașinile democratice.

Referitor la jurisprudența relevantă a CEDO.

Mai jos vom reda cea mai relevantă jurisprudență a Curții Europene cu privire la garantarea dreptului la asociere, strâns legată de dreptul la libera exprimare.

Art. 11 protejează asociațiile împotriva ingerințelor nejustificate ale statului, care implică, de regulă, refuzul înregistrării unei asociații sau dizolvarea unei asociații, dar pot lua și alte forme care împiedică o asociație să își desfășoare activitățile (de exemplu, prin inspecții sau restricții privind finanțarea) (a se vedea *Yordanovi împotriva Bulgariei*, 2020).

Protecția opiniilor personale, oferită de art. 9 și art. 10 din Convenție, sub forma libertății de gândire, de conștiință și de religie, precum și a libertății de exprimare, este, de asemenea, unul din scopurile libertății de asociere, astfel cum este garantată de art. 11 (*Young, James și Webster împotriva Regatului Unit*, 1981, *Vörður Ólafsson împotriva Islandei*, 2010). O astfel de protecție poate fi asigurată efectiv doar prin garantarea unui drept pozitiv și a unui drept negativ la libertatea de asociere [*Sørensen și Rasmussen împotriva Danemarcei* (MC), 2006].

Astfel, art. 11 se aplică nu doar persoanelor sau asociațiilor ale căror opinii sunt primite în mod favorabil sau sunt considerate inofensive ori neimportante, ci și celor ale căror opinii ofensează, șochează sau deranjează (*Redfearn împotriva Regatului Unit*, 2012; *Vona împotriva Ungariei*, 2013,

Punerea în aplicare a principiului pluralismului este imposibilă dacă o asociație nu își poate exprima liber ideile și opiniile (*Gorzelik și alții împotriva Poloniei* (MC), 2004; *Zhechev împotriva Bulgariei*, 2007). Protecția opiniilor și a libertății de exprimare a acestora se aplică cu atât mai mult în cazul partidelor politice, având în vedere rolul esențial al acestora în asigurarea pluralismului și a bunei funcționări a democrației [*Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei* (MC), 1999]

Într-o societate democratică, bazată pe principiul statului de drept, ideile politice care contestă ordinea existentă fără a pune sub semnul întrebării principiile democrației și a căror realizare este susținută prin mijloace pașnice trebuie să beneficieze de o posibilitate adecvată de a fi exprimate, prin participarea la procesul politic (*Organizația Macedoneană Unită Ilinden – PIRIN și alții împotriva Bulgariei*, 2005).

Autoritățile publice au obligația să garanteze buna funcționare a unei asociații sau a unui partid politic, chiar și atunci când acestea deranjează sau ofensează persoanele care se opun ideilor sau revendicărilor legale pe care acestea doresc să le promoveze. Membrii acestora trebuie să poată participa la întruniri fără să se teamă că vor fi supuși unor violențe fizice de către adversarii lor. Această teamă ar putea să descurajeze alte asociații sau partide politice să își exprime în mod deschis opiniile asupra unor chestiuni foarte

controversate, care afectează comunitatea. În cadrul unei democrații, dreptul de a contra demonstra nu se poate extinde la inhibarea exercitării dreptului unei asociații (*Ouranio Toxo și alții împotriva Greciei*, 2005; *Zhdanov și alții împotriva Rusiei*, 2019).

Respectarea triplului test al ingerinței

O ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de asociere este justificată dacă respectă cerințele paragrafului 2 al articolului 11, și anume dacă este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe scopuri legitime și este „necesară într-o societate democratică”.

Prevăzută de lege

Expresia „prevăzută de lege” impune în primul rând ca măsura contestată să aibă o bază în dreptul intern. Aceasta se referă, de asemenea, la calitatea legii în discuție, care trebuie să fie accesibilă persoanelor în cauză și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. O lege este „previzibilă” dacă este formulată cu suficientă precizie pentru a permite persoanelor particulare – dacă este necesar, cu o consiliere adecvată – să își ajusteze conduita (*N.F. împotriva Italiei*, 2001, pct. 26 și 29). Pentru a îndeplini aceste cerințe, dreptul intern trebuie să ofere o anumită protecție juridică împotriva atingerilor arbitrare aduse de autoritatea publică drepturilor garantate de Convenție. Legea trebuie să indice cu suficientă claritate întinderea și modul de exercitare a unei astfel de puteri discreționare [*Maestri împotriva Italiei* (MC), 2004].

O problemă referitoare la cerința „calității legii” a fost ridicată și în cauza *Tebieti Mühafize Cemiyyeti și Israfilov împotriva Azerbaidjanului*, 2009, în care o asociație a fost dizolvată în temeiul unei legislații elaborate în termeni generali și care părea să ofere Ministerului Justiției o marjă amplă de apreciere pentru a interveni în orice chestiune legată de existența unei asociații, inclusiv în gestiunea sa internă

La caz remarcăm că testul calității legii nu este respectat. Legiuitorul nu argumentează necesitatea introducerii unor astfel de criterii dure prin care este sfidat pluralismul, statul de drept și democrația. Aceste prevederi constituționale sunt de natură foarte abstracte și nu pot fi aplicate fără o exemplificare exactă, cu referire la norme și proceduri detaliate în legislația națională. De exemplu dacă se face referire la încălcările financiare atunci legea trebuie să prevadă expres că aceste sancțiuni financiare gradual pot duce la limitarea sau dizolvarea partidului. Asemenea prevederi legale nu există. Legiuitorul interpretează noțiunea de democrație și stat de drept în propriul interes general, dar fără o reglementare legală expresă.

Mai mult ca atât, faptele invocate de autorul sesizării nu se încadrează în categoria restricțiilor prevăzute de art.41 alin.(4) din Constituție.

Deci suntem în fața unei proceduri care nu este prevăzută de lege în sensul jurisprudenței CEDO.

Scop legitim

Orice ingerință în dreptul la libertatea de asociere trebuie să urmărească cel puțin unul dintre scopurile legitime prevăzute la paragraful 2 al articolului 11: securitatea națională sau siguranța publică, apărarea ordinii sau prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei, și protecția drepturilor și libertăților altora. Excepțiile de la libertatea de asociere trebuie interpretate în sens restrâns, astfel încât **enumerarea lor să**

fie strict exhaustivă și definiția acestor excepții să fie în mod necesar restrictivă (*Sidiropoulos și alții împotriva Greciei*, 1998)

Legiuitorul nu a argumentat scopul legitim al ingerinței în dreptul la asociere. În afară de argumente declarative, nu au fost aduse exemple concrete și probe concludente care ar argumenta necesitatea extinderii restricțiilor contestate. Argumentul protejării statului de drept nu poate fi invocat aici atât timp, cât pentru presupusele încălcări financiare deja există un șir întreg de acțiuni de sancționare (de la lipsirea de mijloace bugetare, amendare și pînă la eliminarea din alegeri).

Deci suntem în fața lipsei unui scop legitim pentru a îngrădi dreptul la libera asociere.

Necesară într-o societate democratică

Noțiunea de necesitate implică două condiții: a) orice ingerință trebuie să corespundă unei „nevoi sociale imperioase” și b) ingerința trebuie să fie proporțională cu scopul legitim urmărit.

Termenul „necesar/ă” nu are flexibilitatea unor termeni precum „util/ă” sau „oportun/ă”. Excepțiile de la norma libertății de asociere trebuie să fie **interpretate strict** și restrângerea acestei libertăți poate fi justificată numai de motive întemeiate și imperative. În primul rând autorităților naționale le revine obligația să aprecieze dacă există o „nevoie socială imperioasă” de a impune o anumită restricție. Sarcina Curții nu este să substituie propria opinie celei a autorităților naționale, ci să verifice, din perspectiva Convenției, deciziile adoptate de acestea în exercitarea puterii lor de apreciere.

Aceasta nu înseamnă că controlul Curții se limitează la a verifica dacă statul pârât și-a exercitat puterea discreționară în mod rezonabil, cu atenție și cu bună-credință. Aceasta trebuie să examineze ingerința în litigiu în lumina cauzei în ansamblu și să stabilească dacă a fost „proporțională cu scopul legitim urmărit” și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica sunt „relevante și suficiente”. Procedând astfel, Curtea trebuie să se asigure că autoritățile naționale au aplicat standarde conforme cu principiile prevăzute la art. 11 și, în plus, că acestea și-au bazat deciziile pe o evaluare acceptabilă a faptelor relevante [*Gorzelik și alții împotriva Poloniei* (MC), 2004, *Partidul Comuniștilor (Nepeceriști) și Ungureanu împotriva României*, 2005, *Magyar Keresztény Mennonita Egyház și alții împotriva Ungariei*, 2014].

Dizolvarea unei asociații este o măsură dură, care are consecințe semnificative și care poate fi luată numai în cazurile cele mai grave (*Association Rhino și alții împotriva Elveției*, 2011, *Vona împotriva Ungariei*, 2013, *Les Authentiks și Supras Auteuil 91 împotriva Franței*, 2016). Statele au obligația sporită de a prezenta motive care justifică o astfel de măsură (*Adana TAYAD împotriva Turciei*, 2020). O hotărâre de dizolvare care nu se bazează pe motive acceptabile și convingătoare poate avea un efect disuasiv asupra asociației reclamante și a membrilor săi individuali, precum și asupra organizațiilor pentru apărarea drepturilor omului, în general.

Deși atât refuzul de a înregistra o asociație, cât și dizolvarea unei asociații sunt măsuri cu efecte radicale, aceasta din urmă constituie o măsură deosebit de severă, care ar putea fi justificată numai în circumstanțe strict limitate.

În cazul în care dizolvarea unei asociații este singura sancțiune disponibilă conform dreptului intern, indiferent de gravitatea încălcării în cauză, introducerea în legislație a unor sancțiuni alternative mai puțin radicale, cum ar fi un avertisment, o amendă sau retragerea avantajelor fiscale, permite obținerea unei flexibilități mai mari și alegerea unor sancțiuni mai proporționale (*Tebieti Mühafize Cemiyeti și Israfilov, 2009; Martorii lui Iehova din Moscova și alții împotriva Rusiei, 2010*)

Simpla nerespectare a anumitor cerințe legale privind gestiunea internă a organizațiilor neguvernamentale nu poate fi considerată o abatere atât de gravă încât să justifice pur și simplu dizolvarea (*Tebieti Mühafize Cemiyeti și Israfilov împotriva Azerbaidjanului, 2009*)

Pentru a respecta principiul proporționalității în cazul unei dizolvări, autoritățile trebuie să demonstreze că nu există alte mijloace de a îndeplini aceleași obiective prin care să se aducă atingere într-o măsură mai mică dreptului la libertatea de asociere (*Adana TAYAD împotriva Turciei, 2020; Asociația Rhino și alții, 2011; Magyar Keresztény Mennonita Egyház și alții, 2014*).

De exemplu, Curtea a constatat că dizolvarea unui partid sau a altui tip de asociație este justificată în cazul în care acesta:

- urmărește instaurarea unui stat bazat pe Șaria [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei, 2003; Fundația Zehra și alții împotriva Turciei, 2018, ; Kalifatstaat împotriva Germaniei (dec.), 2006*];
- avea legături cu o organizație teroristă (*Herri Batasuna și Batasuna împotriva Spaniei, 2009*);
- a participat la manifestații și la parade paramilitare împotriva romilor (*Vona împotriva Ungariei, 2013*);
- a fost implicat în acte de violență repetate, în contextul unor meciuri de fotbal (*Les Authentiks și Supras Auteuil 91 împotriva Franței, 2016*);
- avea caracteristicile unei miliții private și era implicat în acte de violență și tulburarea ordinii publice (*Ayoub și alții împotriva Franței, 2020*).

Măsurile drastice, cum ar fi limitarea sau dizolvarea unui întreg partid politic sau refuzul de a înregistra un partid, pot fi luate doar în cazurile cele mai grave (*Herri Batasuna și Batasuna împotriva Spaniei, 2009; Linkov împotriva Republicii Cehe, 2006*). Aceste cazuri sunt cele care pun în pericol pluralismul politic sau principiile democratice fundamentale (*Partidul pentru o Societate Democratică (DTP) și alții împotriva Turciei, 2016*).

Orice reglementări juridice privind controlul cheltuielilor partidelor politice trebuie să fie formulate astfel încât să ofere indicații rezonabile cu privire la modul în care vor fi interpretate și aplicate aceste dispoziții (*Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei, 2016*).

Controlul financiar nu trebuie să fie utilizat niciodată ca instrument politic pentru exercitarea controlului asupra partidelor politice, în special sub pretextul că partidul beneficiază de finanțare publică. Pentru a evita abuzul de mecanismul controlului financiar în scopuri politice, trebuie să se aplice criterii stricte privind „previzibilitatea” legilor care reglementează controlul situației financiare a partidelor politice, atât în ceea ce privește cerințele specifice impuse, cât și sancțiunile pe care le implică încălcarea acestor cerințe (*Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei*, 2016).

Este necesar de a reitera că jurisprudența menționată supra este relevantă acestei spețe deoarece criteriile de limitare dar și consecințele limitării unui partid politic, chiar dacă este temporar, ca și efect este echivalent cu dizolvarea partidului.

În cazul din speță este clar nu există o necesitate imperioasă de a îngrădi acest drept fundamental doar pentru neprezentarea unor informații financiare sau prezentarea nu în forma cerută de stat.

Deci suntem în fața încălcării art. 41 din Constituție și art. 11 din Convenția Europeană.

Cu privire la restrângerea drepturilor electorale.

Parlamentul, adoptând noua redacție al alineatului (5) din art. 21 al Legii privind partidele politice a extins interdicțiile unui partid limitat în activitate la – interdicția de a participa în alegeri. De remarcat că astfel de interdicții anterior nu existau.

Conform art. 38 din Constituție, Voința poporului constituie baza puterii de stat care se exprimă prin alegeri libere iar dreptul de a fi ales este un drept garantat cetățenilor Republicii Moldova.

Art. 3 Protocolul I al Convenției Europene prevede dreptul la alegeri libere care să asigure libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.

Potrivit art. 2 alin. (1) din Constituție, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova. Această suveranitate este exercitată prin alegeri libere. Odată ce o bună parte din cetățeni sunt eliminați abuziv din dreptul său de a candida, atunci o parte din popor este limitat în dreptul său de a alege și exercita partea sa de suveranitate națională, deoarece există o probabilitate mare ca cei pentru care alegătorii au dorit să voteze să fie excluși din procesul electoral. *Fiecare alegător trebuie să aibă posibilitatea ca votul său să influențeze alcătuirea corpului legislativ, în caz contrar ar rămâne fără fond dreptul de vot, procesul electoral și, în cele din urmă, ordinea democratică în sine (Riza și alții împotriva Bulgariei, pct. 148).*

Mai jos vom reitera unele spețe relevante din jurisprudența CEDO care vin să argumenteze sfidarea de către Parlamentul RM atât a art. 38 din Constituție dar și a art. 3 protocolul I al Convenției europene.

În ceea ce privește cine se poate prevala de o presupusă încălcare a acestui aspect „pasiv”, Curtea a recunoscut că, atunci când legislația electorală sau măsurile luate de autoritățile naționale restrâng dreptul candidaților luați individual de a candida la alegeri pe lista unui partid, partidul respectiv poate, în această calitate, să se considere victima unei încălcări a art. 3 din Protocolul nr. 1, independent de candidații săi [Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei, pct. 72- 74; Riza și alții împotriva Bulgariei, pct. 142].

În cauza Tănase împotriva Moldovei (MC), Curtea s-a pronunțat asupra problemei dublei cetățenii, însă numai în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Aceasta a constatat existența unui consens potrivit căruia, în cazul în care se permite cetățenia multiplă, deținerea mai multor cetățenii nu ar trebui să constituie motiv de neeligibilitate pentru funcția de deputat, chiar dacă populația are diversitate etnică, iar numărul deputaților cu cetățenie multiplă riscă să fie ridicat.

Pentru a fi compatibilă cu Convenția, respingerea unei candidaturi trebuie să fie în primul rând legală, și anume să fie în special prevăzută de lege. În cauza Dicle și Sadak împotriva Turciei, reclamantii, deputații unui partid politic dizolvat, au fost condamnați la pedepse severe cu închisoarea pentru apartenența la o organizație ilegală. În urma unei hotărâri a Curții Europene, procesul lor a fost redeschis. Cu toate acestea, candidatura lor la alegerile parlamentare a fost respinsă pe motiv că nu și-au executat pedeapsa în totalitate. În cadrul examinării sale în temeiul art. 6 § 2 din Convenție, Curtea a constatat că din deciziile naționale reieșea că, în urma redeschiderii procesului, cauza trebuia judecată ca și cum ar fi fost judecată pentru prima dată. Curtea a concluzionat că menținerea condamnării inițiale în cazierile judiciare ale reclamantilor și respingerea ulterioară a candidaturii lor nu erau prevăzute de lege și că, prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

Deși este mai puțin strict decât în privința aspectului activ al art. 3 din Protocolul nr. 1, controlul Curții asupra aspectului pasiv nu este totuși inexistent. În special, controlul de proporționalitate, deși relativ flexibil, este real. Curtea a constatat, în special, o serie de încălcări ale art. 3 din Protocolul nr. 1 din cauza caracterului disproporționat al sancțiunilor aplicate unor aleși după ce partidele lor politice au fost dizolvate pe motivul nerespectării integrității teritoriale și unității statului ori al menținerii caracterului laic al sistemului politic.

În cauza Ždanoka împotriva Letoniei (MC), reclamanta era membră a unui partid aflat la originea unei tentative de lovitură de stat în 1991. Ulterior, candidatura sa la alegeri a fost respinsă de mai multe ori din cauza activităților sale împreună cu partidul respectiv, continuate ulterior tentativei de lovitură de stat. Curtea a considerat că fosta poziție a reclamantei în partid, combinată cu comportamentul său în timpul tentativei de

lovitură de stat, putea totuși justifica împiedicarea acesteia să se prezinte la alegerile parlamentare. Deși o astfel de restrângere nu ar putea fi acceptată, de exemplu, într-o țară cu un cadru de instituții democratice stabilit de zeci de ani sau de secole, aceasta ar putea fi considerată acceptabilă în Letonia, având în vedere contextul istorico-politic și amenințarea la adresa noii ordini democratice. Cu toate acestea, Curtea a adăugat că Parlamentul Lituaniei avea obligația de a asigura supravegherea permanentă a restrângerii în litigiu, pentru a-i pune capăt într-un termen scurt. Această concluzie era cu atât mai justificată în lumina stabilității sporite de care beneficiază acum Letonia, în special datorită integrării sale depline în structura europeană. Prin urmare, orice inacțiune a corpului legislativ leton în această privință ar putea determina Curtea să își reconsidere concluzia (pct. 132-135).

Ulterior, Curtea a subliniat din nou importanța trecerii timpului și **necesitatea reevaluării legislației privind legile lustrației**. În cauza *Ādamsons împotriva Letoniei*, reclamantului, fost prim-ministru, i s-a respins candidatura pe motiv că a fost agent KGB în trecut. Curtea a confirmat concluziile sale privind contextul istoric al țării. Cu toate acestea, a adăugat că, în timp, simpla suspiciune generală față de un grup de persoane nu mai era suficientă, iar autoritățile trebuiau să furnizeze argumente și probe suplimentare pentru a justifica o astfel de respingere. Legea aplicată în speță era pentru foștii agenți ai KGB. Având în vedere diversitatea funcțiilor acestui organ, noțiunea era prea vastă. În aceste condiții, nu mai era suficient doar să se constate că persoana în cauză făcuse parte din grupul respectiv. Deoarece acest grup a fost definit prea larg, o restrângere a drepturilor electorale ale membrilor lui ar fi trebuit să urmeze o abordare individualizată pentru a ține seama de comportamentul lor real. Necesitatea acestei individualizări a devenit tot mai importantă odată cu trecerea timpului. Reclamantul nu a fost niciodată acuzat că ar fi fost implicat în mod direct sau indirect în faptele rele ale regimului totalitar și nici în vreun act care să poată dovedi opoziție sau ostilitate față de restabilirea independenței Letoniei și a ordinii sale democratice. Mai mult decât atât, acesta a fost declarat neeligibil în mod oficial foarte târziu, după 10 ani de carieră militară și politică remarcabilă în Letonia restaurată. Astfel, doar motivele cele mai convingătoare ar putea justifica neeligibilitatea reclamantului în aceste condiții. În plus, perioada de 10 ani în care foștii agenți ai KGB puteau suferi restrângerile prevăzute de alte texte legislative a fost prelungită cu încă 10 ani fără ca Parlamentul sau Guvernul să fi prezentat motive în acest sens. Prin urmare, **Curtea a concluzionat că prelungirea a avut un caracter vădit arbitrar față de reclamant**.

În trei cauze îndreptate împotriva Turciei, Curtea a avut ocazia să examineze consecințele, pentru parlamentari aleși, ale dizolvării partidelor politice din care făceau parte. În cauza *Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 2)*, un partid politic a fost dizolvat pe motivul nerespectării integrității teritoriale și a unității statului. Deputații aleși sub titulatura acestuia au fost automat privați de mandatul lor parlamentar. Curtea a considerat că ingerințele în libertatea de exprimare a unui parlamentar din opoziție necesitau un control dintre cele mai stricte. Revocarea mandatului parlamentar al reclamanților a fost automată și independentă de activitățile lor politice în nume propriu. Prin urmare, a fost o măsură de o severitate extremă și disproporțională față de orice scop legitim invocat.

În cauza Kavakçı împotriva Turciei, s-au adus restrângeri temporare asupra drepturilor politice ale reclamantei ca urmare a dizolvării definitive a partidului în care era membră. Curtea a considerat că aceste măsuri aveau scopul de a păstra caracterul laic al regimului politic turc și că, având în vedere importanța acestui principiu pentru sistemul democratic din Turcia, măsura respectivă a urmărit scopurile legitime de apărare a ordinii și de protejare a drepturilor și libertăților celorlalți. În ceea ce privește proporționalitatea sancțiunii, pe de altă parte, dispozițiile constituționale referitoare la dizolvarea unui partid politic în vigoare la vremea respectivă aveau o întindere foarte mare. Toate faptele și afirmațiile membrilor puteau fi imputate partidului pentru a-l considera ca un centru de activități contrare Constituției și a decide dizolvarea lui. Nu s-a făcut nicio deosebire între diferitele grade de implicare ale membrilor în activitățile în litigiu. În plus, unii membri ai partidului – inclusiv președintele și vicepreședintele – aflați într-o situație comparabilă cu cea a reclamantei nu au suferit niciun fel de sancțiune. În consecință, **Curtea a concluzionat că sancțiunea nu a fost proporțională și că a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.**

Într-o altă cauză având ca obiect revocarea mandatului unui deputat din același partid, **Curtea a reiterat constatarea încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1**, dar a observat cu interes adoptarea unei modificări a Constituției care consolida statutul parlamentarilor și avea probabil ca efect scăderea frecvenței revocării unui mandat (Sobaci împotriva Turciei).

În cauza Lykourazos împotriva Greciei, Curtea a concluzionat că noua incompatibilitate profesională aplicabilă deputaților nu fusese anunțată înainte de alegeri și i-a surprins atât pe reclamant, cât și pe alegătorii săi în cursul mandatului. Aceasta a considerat că, examinând alegerea reclamantului în raport cu noul articol din Constituție, intrat în vigoare în 2003, fără a ține seama de faptul că alegerile au avut loc în aprilie 2000 în deplină legalitate, instanța internă l-a decăzut din funcțiile parlamentare și i-a privat pe alegătorii săi de candidatul pe care l-au ales în mod liber și democratic pentru a-i reprezenta timp de 4 ani, ceea ce constituie o încălcare a principiului încrederii legitime. În mod similar, în cauza Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei, Curtea a hotărât că revirimentul jurisprudențial imprevizibil ulterior alegerilor care a vizat calcularea coeficientului electoral, având ca efect pierderea mandatului de către mai mulți deputați, a constituit o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1.

... restrângerea dreptului de a candida la alegeri, chiar dacă urmărește un scop legitim, nu trebuie să aibă ca efect înlăturarea caracterului efectiv al acestui drept deoarece fie condițiile sunt introduse prea târziu ori prea brusc, fie nu sunt suficient de clare. În cauza Lykourazos împotriva Greciei, un text de lege care introducea incompatibilitatea mandatului de deputat cu orice alte activități profesionale le-a fost aplicată imediat deputaților în cursul actualului mandat, iar deputații au fost privați de mandatele lor, deși noua condiție nu existase în momentul alegerilor. Dar nu exista niciun motiv imperios pentru a justifica aplicarea acestei incompatibilități absolute. Pentru prima dată, Curtea a apelat la principiul încrederii legitime și, prin urmare, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Curtea a aplicat din nou acest principiu în cauza Ekoglasnost împotriva Bulgariei. Deși niciuna dintre cele trei condiții noi introduse în

legislația electorală nu ridică o problemă în sine, din cauza introducerii lor cu întârziere, partidul reclamant avea doar o lună să le îndeplinească. Curtea a considerat că respectivele condiții de participare la alegeri impuse formațiunilor politice fac parte din normele electorale fundamentale. Prin urmare, acestea ar fi trebuit să beneficieze de aceeași stabilitate temporală ca și celelalte elemente de bază ale sistemului electoral. De asemenea, Curtea a hotărât că dispozițiile în temeiul cărora i-a fost respinsă candidatura unui fost membru al clerului erau prea imprecise și, prin urmare, imprevizibile. În consecință, au acordat instanțelor electorale o marjă de apreciere excesivă și au lăsat prea mult loc pentru arbitrar în aplicarea acestei restrângeri (Seyidzade împotriva Azerbaidjanului).

Legea contestată contravine standardelor și recomandărilor unanim recunoscute, aprobate de Comisia de la Veneția în Codul bunelor practici în materie electorală din 2002. Astfel, Înalțul for al Consiliului Europei a stabilit următoarele:

- d. Privarea de dreptul de a alege și de a fi ales:*
- i. privarea cetățenilor de dreptul de a alege și de a fi ales poate fi prevăzută, dar numai sub rezerva următoarelor **condiții cumulative**:*
- ii. privarea trebuie să fie prevăzută de lege;*
- iii. principiul proporționalității trebuie să fie respectat; condițiile privării cetățenilor de dreptul de a fi ales pot fi mai flexibile decât cele prevăzute pentru dreptul de a alege;*
- iv. Suspendarea drepturilor electorale trebuie să se bazeze pe recunoașterea incapacității mintale sau condamnarea la privațiune de libertate prin hotărâre definitivă a instanței de judecată pentru comiterea unor infracțiuni grave.*
- v. Mai mult decât atât, suspendarea drepturilor politice sau constatarea incapacității mintale poate fi impusă numai prin hotărârea specială a instanței de judecată.*

Astfel Comisia de la Veneția explică clară că trebuie să existe prevederi care ar reglementa clauzele suspendării drepturilor politice. Astfel de clauze trebuie să corespundă unor condiții uzuale care impun restricții asupra drepturilor fundamentale, cu alte cuvinte, ele trebuie:

- să fie prevăzute de lege ;
- să respecte principiul proporționalității ;
- să se bazeze pe o interdicție pe motiv de incapacitate mintală sau condamnare la privațiune de libertate prin hotărârea definitivă a instanței de judecată pentru comiterea unei infracțiuni grave. Mai mult decât atât, suspendarea drepturilor politice ale persoanei poate fi dispusă numai printr-o decizie specială adoptată de o instanță judecătorească. Oricum, în cazul suspendării pe motiv de incapacitate mintală, astfel de decizii speciale pot viza incapacitatea și impune ipso jure privarea drepturilor civile. Cât privește exercitarea unei funcții publice, condițiile privării indivizilor de dreptul de a fi ales pot fi mai puțin severe decât cele care vizează dreptul de vot, iar decizia de a priva un individ

de dreptul a fi ales poate corespunde prevederilor legale în cazul în care acitivitatea desfășurată de persoanele în exercițiul funcțiilor publice contravine intereselor publice majore.

Același Cod al bunelor practici recomandă egalitatea șanselor trebuie garantată tuturor partidelor și candidaților și trebuie să stimuleze statul să adopte o atitudine imparțială față de ei și să aplice aceeași legislație echitabil tuturor.

Comisia de la Veneția în opinia sa CDL-AD(2022)025e (cu privire la proiectul noului cod electoral) a conturat unele recomandări importante precum reconsiderarea limitărilor dreptului de vot și de a candida la alegeri. Comisia constant a exprimat poziția că orice modificare a legislației electorale trebuie să se bazeze pe următoarele elemente esențiale:

- O legislație clară și cuprinzătoare care să îndeplinească obligațiile internaționale și standarde și abordează recomandările anterioare;

- Adoptarea legislației prin consens larg, după ample consultări publice cu toate părțile interesate

- Angajamentul politic de a implementa integral o astfel de legislație, cu bună credință, în mod adecvat garanții procedurale și judiciare și mijloacele prin care să se evalueze în timp util orice pretins eșec de a face acest lucru.

La adoptarea normei legale contestate Parlamentul a ignorat în totalitate aceste recomandări.

Importanța alegerilor și respectării dreptului la vot a fost în atenția Curții Constituționale în mai multe cazuri. Mai jos vom reda unele principii generale statuate anterior de Curtea Constituțională a RM (HCC nr. 15/2015).

„37. Potrivit articolului 2 din Constituție, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative.

38. Curtea reține că suveranitatea națională constă în dreptul poporului de a hotărî necondiționat asupra intereselor sale și de a le promova în formele stabilite de Legea Supremă. Acest principiu constituțional derivă din articolul 1 din Constituție, care consacră caracterul suveran al statului.

39. Curtea subliniază că, potrivit normei constituționale, suveranitatea națională poate fi exercitată de către popor în mod direct, prin participarea la alegerile în Parlament, în autoritățile administrației publice locale, precum și la referendumuri.

40. În Hotărârea nr. 15 din 27 mai 2014 Curtea Constituțională a subliniat:

"46. [...] în sensul articolului 2 din Constituție, o democrație veritabilă poate fi constituită numai de către popor, prin exercitarea suveranității naționale în mod direct ori prin intermediul reprezentanților săi, aleși în cadrul unui scrutin democratic."

41. De asemenea, Comisia de la Veneția, în Codul de bună conduită în materie electorală, adoptat în cadrul celei de-a 52 sesiuni (Veneția, 18-19 octombrie 2002), a relevat următoarele:

"Democrația este, la fel ca și drepturile omului și supremația dreptului, unul din cei trei piloni ai patrimoniului constituțional european, precum și ai Consiliului Europei. Ea nu poate fi concepută fără alegeri, respectând un anumit număr de principii considerate democratice."

42. Curtea reiterează că dispozițiile constituționale ale articolelor 1 alin.(3) și 2 alin.(1) urmează a fi corelate cu prevederile articolului 38 din Legea Supremă, potrivit căruia voința poporului constituie baza puterii de stat, aceasta exprimându-se prin alegeri libere, care au loc în mod periodic, prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

43. Astfel, Curtea reține că dreptul de vot al cetățenilor Republicii Moldova de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, este consacrat expres prin dispozițiile art.38 alin.(2) din Constituție, fiind unul din drepturile electorale fundamentale.

44. Curtea menționează că realizarea în practică a dreptului de vot al cetățenilor are loc prin participarea la alegerile în Parlament, în autoritățile administrației publice locale, precum și la referendumuri.

45. În acest sens, Curtea, prin Hotărârea nr.15 din 27 mai 1998, a reținut că alegerile constituie nu numai un mijloc de exercitare de către cetățeni a drepturilor lor politice, consacrate de Constituție, ci și un mijloc de dotare a instituțiilor unui stat democratic cu o capacitate coerentă de expresie, pentru a face posibilă organizarea unor centre de decizie politică, eficiente și în măsură să imprime activității de stat o orientare general nefragmentată.

46. Astfel, fiind caracteristice unui stat de drept, alegerile și referendumul sunt instrumente prin excelență ale democrației directe, în care alegătorii își exprimă opțiunea.

47. Dreptul de vot, fiind un drept fundamental, potrivit art.4 din Constituție, urmează a fi interpretat și aplicat inclusiv prin raportare la garanțiile instituite în Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția europeană și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care stabilesc că voința poporului este baza puterii de stat."

Restrângerea dreptului la libertatea de opinie și întrunirilor.

Norma contestată de la alin. (5) art. 21 din Legea privind partidele politice limitează atât dreptul de a participa în alegeri dar și orice drept al partidului de a comunica despre activitatea sa, de a difuza informații, organiza întruniri etc.

Dreptul la alegeri libere este strâns legat de alte două principii fundamentale protejate de Constituție și Convenția Europeană – dreptul la libera exprimare a opiniei și dreptul la libertatea de asociere. Nu pot exista alegeri libere dacă nu este posibil de a partaja liber idei și de a se asocia în vederea participării libere la alegeri.

Deja în mai multe cauze având ca obiect art. 10 din Convenție Curtea a subliniat interdependența dintre dreptul la alegeri libere și libertatea de exprimare. În aceste cauze s-a constatat că aceste drepturi, inclusiv libertatea de dezbateri politice, constituie baza

oricărui regim democratic. Ambele drepturi sunt interdependente și se consolidează reciproc: de exemplu, libertatea de exprimare este una dintre „condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului în alegerea corpului legislativ”. Din acest motiv este deosebit de important, în perioada preelectorală, să se permită libera circulație a opiniei și informațiilor de orice fel (*Bowman împotriva Regatului Unit*, pct. 42).

Curtea Constituțională a RM a statuat aceleași principii (HCC nr. 12/2013), bazându-se pe jurisprudența consacrată a Curții Europene în această materie. Astfel, *Curtea Europeană a precizat că este deosebit de important de a avea un flux liber de opinii și informații în campaniile electorale. În cauza Bowman v. Regatul Unit Curtea Europeană a statuat:*

"[...] alegerile libere și libertatea de exprimare, în special libertatea dezbaterilor politice, formează împreună piatra de temelie a oricărui sistem democratic (a se vedea hotărârea Mathieu-Mohin și Clerfayt v. Belgia din 2 martie 1987, seria A, nr.113, §47 și hotărârea Lingens v. Austria din 8 iulie 1986, seria A, nr.113, §41-42). Cele două drepturi sunt legate unul de altul și operează pentru a se consolida reciproc: de exemplu, după cum a observat Curtea, în trecut, libertatea de exprimare este una dintre "condițiile" necesare pentru a asigura libertatea de exprimare a opiniei publicului în alegerea legislativului. Din acest motiv este deosebit de important ca opiniile și informațiile de toate tipurile să poată circula liber în perioada premergătoare alegerilor [...]"

64. În opinia Curții Europene, **limitările libertății de asociere impun o interpretare restrictivă** atât în privința enumerării lor, cât și a determinării domeniului de aplicare. Totodată, Curtea observă că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a statuat că "statele au un drept de control asupra conformității scopului și activității unei asociații cu regulile stabilite prin legislația națională, dar ele trebuie să-l utilizeze în așa fel, încât să corespundă obligațiilor asumate prin Convenție. Limitele libertății de asociere, prevăzute de art.11, impun o interpretare restrictivă, deoarece numai rațiuni convingătoare și imperative pot justifica o eventuală restrângere a exercițiului ei" (cauza *Sidiripoulos și alții v. Grecia*, §40).

...

114. În acest aspect, Comisia de la Veneția și OSCE/BIDDO în Memoriul prezentat Curții menționează:

"Restricțiile impuse libertății de exprimare și libertății de asociere trebuie să răspundă unei nevoi sociale presante și să fie proporționale acesteia. La adoptarea lor, statele urmează să beneficieze de o **marjă de apreciere**, care le-ar permite să țină cont de valorile lor democratice și experiența istorică. Această discreție reflectă faptul că statele sunt cel mai bine plasate pentru a evalua situația de pe teritoriul lor și de a decide cu privire la măsurile pe care urmează să le adopte. În același timp, statele trebuie să ia în considerare importanța dreptului protejat și a accentelor speciale puse pe libertatea discursului politic și a asocierii partidelor politice. Comisia de la Veneția și OSCE/BIDDO subliniază faptul că, potrivit standardelor internaționale, libertatea

exprimării se extinde și asupra informației sau ideilor care pot fi interpretate ca ofensatoare, șocante și deranjante."

...

Prin adoptarea normei contestate Parlamentul a depășit limitele constituționale de la art. 40 din Constituție și art. 11 din Convenția europeană a drepturilor omului care garantează că *Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.*

Mai jos vom aduce alte cazuri relevante din jurisprudența CEDO care vor demonstra ilegalitatea acestor restricții în raport cu aceste obligațiuni internaționale ale Republicii Moldova.

Dreptul la libertatea de întrunire pașnică este un drept fundamental într-o societate democratică și, la fel ca dreptul la libertatea de exprimare, constituie unul din fundamentele unei asemenea societăți. Prin urmare, acesta nu ar trebui interpretat în mod restrictiv [Djavit An împotriva Turciei, 2003, pct. 56; Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei (MC), 2015, pct. 91].

Un comportament care nu corespunde exercitării dreptului la libertatea de „întrunire pașnică” poate constitui o formă de exprimare protejată de art. 10, precum în cazul unei acțiuni de protest sub forma intrării forțate neautorizate în clădirea unei instituții oficiale (Taranenko împotriva Rusiei, 2014, pct. 69; Yezhov și alții împotriva Rusiei, * 2021, pct. 27).

Actele neviolente săvârșite în timpul unei întruniri sunt protejate de art. 11. Curtea a considerat că blocarea drumurilor publice și alte comportamente fizice care obstrucționează în mod intenționat traficul și cursul normal al vieții intră sub incidența art. 11 [Barraco împotriva Franței, 2009, pct. 39; Lucas împotriva Regatului Unit (dec.), 2003].

Ocuparea pașnică a unui spațiu pentru o perioadă lungă de timp, deși constituie o încălcare evidentă a dreptului intern, poate fi considerată o „întrunire pașnică” (Cisse împotriva Franței, 2002, pct. 39-40; Tuskia și alții împotriva Georgiei, 2018, pct. 73; Annenkov și alții împotriva Rusiei, 2017, pct. 123).

Dreptul la libertatea de întrunire include dreptul de a alege ora, locul și modul de desfășurare a întrunirii, în limitele stabilite la art. 11 § 2 (Sáska împotriva Ungariei, 2012, pct. 21). Prin urmare, în cazul în care locul desfășurării întrunirii este crucial pentru participanți, un ordin de schimbare a acestuia poate constitui o ingerință în exercitarea dreptului lor la libertatea de întrunire, garantat de art. 11 din Convenție (Organizația Macedoneană Unită Ilinden și Ivanov împotriva Bulgariei, 2005, pct. 103; Lashmankin și alții împotriva Rusiei, 2017, pct. 405).

Chiar dacă există un risc real ca o întrunire să aibă ca rezultat tulburări, ca urmare a unor evoluții care nu pot fi controlate de persoanele care o organizează, nu înseamnă că această întrunire, în sine, nu intră sub incidența art. 11 § 1, iar orice restricție impusă acesteia trebuie să fie conformă cu dispozițiile paragrafului 2 al acestei dispoziții (Schwabe și M.G. împotriva Germaniei, 2011, pct. 103).

Obstrucționarea unor artere rutiere, în cadrul unei demonstrații, este un comportament considerat pașnic în sine. Deși comportamentul fizic prin care este obstrucționată în mod intenționat circulația și cursul normal al vieții, cu scopul de a perturba serios activitățile desfășurate de alte persoane, nu este neobișnuit în cadrul exercitării libertății de întrunire în

societățile moderne, acest tip de comportament nu ține de esența acestei libertăți, astfel cum este protejată de art. 11 din Convenție. Această stare de fapt are implicații asupra oricărei aprecieri a „necesității” în temeiul art. 11 [Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei (MC), 2015, pct. 97, cu trimiterile și exemple suplimentare]. De asemenea, ocuparea clădirilor publice este considerată, în general, un comportament pașnic, în pofida ilegalității sale și a perturbărilor pe care le poate provoca (Cisse împotriva Franței, 2002, pct. 39-40; Tuskia și alții împotriva Georgiei, 2018, pct. 73; Annenkov și alții împotriva Rusiei, 2017, pct. 126).

O întrunire viciată de acte de violență izolate nu este considerată, în mod automat, nepașnică, astfel încât să nu beneficieze de protecția oferită de art. 11. O persoană nu încetează să se bucure de dreptul la libertatea de întrunire pașnică din cauza unor acte de violență sporadice sau a altor infracțiuni comise de alte persoane în cursul demonstrației, dacă persoana în cauză își păstrează intențiile și comportamentul pașnice (Ezelin împotriva Franței, 1991, pct. 53; Frumkin împotriva Rusiei, 2016, pct. 99; Laguna Guzman împotriva Spaniei, 2020, pct. 35). Posibilitatea ca persoane cu intenții violente – nu membrii asociației organizatoare – să participe la demonstrație nu poate, în sine, să determine anularea acestui drept (Primov și alții împotriva Rusiei, 2014, pct. 155).

Statele trebuie nu doar să se abțină de la aplicarea unor restricții indirecte nerezonabile asupra dreptului la libertatea de întrunire pașnică, ci și să protejeze acest drept. Deși scopul esențial al art. 11 este protejarea persoanelor particulare împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice în exercitarea drepturilor protejate, poate exista, în plus, obligația pozitivă de a asigura exercitarea efectivă a acestor drepturi [Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei (MC), 2015, pct. 158; Djavit An împotriva Turciei, 2003, pct. 57].

Este posibil ca o demonstrație să deranjeze sau să ofenseze persoanele care se opun ideilor sau revendicărilor pe care aceasta dorește să le promoveze. Participanții trebuie totuși să poată desfășura demonstrația fără să se teamă că vor fi supuși la violențe fizice de către adversarii lor; această teamă ar putea să descurajeze asociațiile sau alte grupuri care susțin idei sau interese comune să își exprime în mod deschis opiniile asupra unor chestiuni foarte controversate, care afectează comunitatea. În democrație dreptul de a contrademonstra nu se poate extinde la a inhiba exercitarea dreptului de a demonstra Plattform „Ärzte für das Leben” împotriva Austriei, 1988, pct. 32).

Prin urmare, statele contractante au obligația de a lua măsuri rezonabile și adecvate pentru a asigura desfășurarea pașnică a demonstrațiilor legale (Organizația Macedoneană Unită Ilinden și Ivanov împotriva Bulgariei, 2005, pct. 115).

Simpla existență a unui risc nu este suficientă pentru interzicerea evenimentului: în cadrul evaluării lor, autoritățile trebuie să prezinte estimări concrete ale nivelului potențial de perturbare, pentru a aprecia care sunt resursele necesare pentru a neutraliza amenințarea pe care o reprezintă ciocnirile violente (Fáber împotriva Ungariei, 2012, pct. 40; Barankevich împotriva Rusiei, 2007, pct. 33). 45. Dacă orice probabilitate a existenței unor tensiuni și interacțiuni agresive între grupurile adversare, în timpul unei demonstrații, ar justifica interzicerea acesteia, societatea ar fi privată de posibilitatea de a asculta puncte de vedere diferite cu privire la orice problemă care ofensează sensibilitatea opiniei majoritare (Stankov și Organizația Macedoneană Unită Ilinden împotriva Bulgariei, 2001, pct. 107). 46. Interzicerea necondiționată a unei contrademonstrații este o măsură extremă, care necesită o justificare specială, îndeosebi atunci când demonstrația respectivă privește o chestiune de interes public (Öllinger împotriva Austriei, 2006, pct. 44).

Refuzul de a-i permite unei persoane să călătorească în scopul participării la o întrunire constituie, de asemenea, o ingerință (Djavit An împotriva Turciei, 2003, pct. 61-62). Același lucru este valabil și pentru anumite măsuri luate de autorități în cursul unei manifestații, precum

dispersarea acestora sau arestarea participanților la aceasta, precum și sancțiunile impuse pentru participarea la aceasta (Kasparov și alții împotriva Rusiei, 2013, pct. 84; Gafgaz Mammadov împotriva Azerbaidjanului, 2015, pct. 50). Folosirea forței de către agenți de poliție împotriva unor participanți pașnici, în timpul dispersării unei întruniri sau pentru menținerea ordinii publice, constituie o ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică (Laguna Guzman împotriva Spaniei, 2020, pct. 42; Zakharov și Varzhabetyan împotriva Rusiei, 2020, pct. 88).

Cu referire la restrângerea unor drepturi fundamentale.

Prin impunerea unor termene restrânse de acces la justiție, prin limitarea dură a drepturilor fundamentale la opinie, întrunire, asociere și alegeri, fără criterii obiective și clar, Parlamentul a depășit limitele stabilite la art. 54 din Legea Supremă.

Articolul 54 din Constituție nu consacră drepturi sau libertăți, ci exprimă dreptul statului și al organelor sale de a restrânge exercițiul unor drepturi sau libertăți. Prin utilizarea cuvântului *restrângerea* se presupune că exercițiul drepturilor nu este suspendat sau anulat în genere, ci numai limitat, realizându-se sub anumite aspecte, ca și până la survenirea situației de restrângere. Iar prin folosirea cuvântului *exercițiului* se presupune limitarea temporară a modalităților de realizare a dreptului, acesta existând în continuare și neputând fi afectat în substanța sa, așa cum prevede alin. (1).

Declarația Universală a Drepturilor Omului, în art. 29 alin. (2), se referă la posibilitatea restrângerii exercițiului unor drepturi: *În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă: numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică.*

Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, în art. 4, art. 5 alin. (2), art. 8 alin. (2), prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor de la drepturile pe care le cuprinde: *Nu se poate admite nicio restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului, recunoscute sau în vigoare în orice țară în virtutea unor legi, convenții, regulamente sau cutume, sub pretextul că prezentul Pact nu recunoaște aceste drepturi sau le recunoaște într-o măsură mai mică.*

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, în art. 4 alin. (1), art. 5 alin. (2), art. 12 alin. (3), art. 18-19, art. 21, art. 22 alin. (2), prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor de la drepturile pe care le cuprinde: *Drepturile nu pot face obiectul unor restricții decât dacă acestea sunt prevăzute prin lege, necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.*

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în art. 9 alin. (2), art. 10 alin. (2), art. 11 alin. (2) și art. 2 din Protocolul nr. 4 la CEDO, stabilește posibilitatea restrângerii drepturilor: *Exercitarea dreptului nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor*

penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Așadar, potrivit actelor internaționale, **restrângerile și derogările** sunt admisibile dacă:

- a) sunt necesare într-o societate democratică și sunt prevăzute expres de lege;
- b) se impun pentru a proteja securitatea națională, ordinea, sănătatea sau morala publică, drepturile și libertățile celorlalți;
- c) sunt stabilite exclusiv în vederea favorizării binelui general într-o societate democratică;
- d) sunt impuse pentru membrii forțelor armate și poliției.

Prin prevederile alin. (1) al art. 54, legiuitorul constituant a statuat că *în Re-publica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.* Această normă constituțională protejează dreptul în substanța sa și prescrie fără echivoc că, odată declarat în Constituție, dreptul nu mai poate fi suspendat sau anulat.

De fapt, norma constituțională consacră un principiu potrivit căruia un drept constituțional obținut nu mai poate fi suprimat sau diminuat prin legi organice sau alte acte normative.

Pentru determinarea mai clară a prevederilor constituționale cuprinse în alin. (1) al art. 54 se impun o serie de precizări. Norma constituțională admite restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale în următoarele condiții:

1. *Ingerința trebuie să fie prevăzută de lege.* Deoarece nu se precizează prin ce fel de lege, dispoziția constituțională trebuie interpretată astfel:

- a) restrângerea exercițiului unui drept prevăzut expres și clar de Constituție sau al unui drept stabilit prin lege organică se efectuează prin lege organică;
- b) restrângerea unui drept stabilit de o lege ordinară se efectuează prin lege organică sau ordinară.

2. *Ingerința corespunde normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional.* În acest sens, restricția trebuie să fie compatibilă cu reglementările celor mai importante instrumente universale în domeniul protecției drepturilor omului, cum sunt: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice și Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

3. *Ingerința constituie o măsură necesară într-o societate democratică.* Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, termenul *necesar* implică existența unei *nevoi sociale imperioase*. Întrucât statele au îndatorirea de a garanta respectarea drepturilor și libertăților, acestora li se recunoaște și o *anumită marjă de apreciere*, fie că este vorba despre legislatorul național, fie de alte organe ale statului, inclusiv de instanțele judecătorești, chemate să interpreteze și să aplice prevederile legislației în vigoare.

4. *Ingerința trebuie să fie proporțională scopului urmărit.* Luând în considerație faptul că natura restrângerii este criteriul după care se apreciază proporționalitatea acesteia, este importantă ideea că restrângerea trebuie să se facă în favoarea interesului general, adică să existe circumstanțe în care restrângerea nu ar afecta interesul general, ci

i-ar aduce beneficii.

Mai sunt de menționat o serie de principii și considerații de care trebuie să se țină cont la aplicarea alin. (2) din art. 54 al Constituției:

– Restrângerea nu trebuie să fie discriminatorie (pe motive de rasă, sex, religie, limbă sau origine socială). Considerăm însă că ar putea exista o restrângere justificată și legală în legătură cu apartenența politică a unei persoane, atunci când partidul acesteia este interzis sau limitat în acțiuni, deoarece pune în pericol ordinea de drept sau morală.

– Pe lângă restrângerile analizate, există anumite restrângeri formulate chiar în conținutul drepturilor și al libertăților fundamentale (art. 32 alin. (2); art. 34 alin. (3); art. 41 alin. (7) din Constituție).

– Restrângerile trebuie să vizeze întotdeauna un drept determinat sau lesne determinabil și să nu afecteze exercitarea altor drepturi sau libertăți.

Alin. (3) din art. 54 consacră o excepție de la norma generală, stabilind că *prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24*. Astfel, normele din alin. (3) interzic restrângerea exercițiului unor drepturi, conferindu-le de fapt statutul de drepturi absolute. Aceste drepturi sunt:

- a) accesul liber la justiție (art. 20);
- b) prezumția nevinovăției (art. 21);
- c) neretroactivitatea legii (art. 22);
- d) dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle (art. 23);
- e) dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (art. 24).

Alin. (4) al art. 54 precizează că *restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății*. În acestfel, la condițiile și cazurile când poate fi restrâns exercițiul unor drepturi, se mai adaugă necesitatea respectării a încă două principii: cel al proporționalității și cel al neafectării substanței dreptului.

1. **Principiul proporționalității** presupune că orice restrângere trebuie stabilită și aplicată numai în scopul pentru care a fost prevăzută și în limitele strict necesare, în funcție de situația care o justifică.

Dacă nu există dispoziții legale care să determine limitele proporționalității, problema se soluționează pornind de la situațiile și circumstanțele concrete (de fapt), care trebuie verificate și apreciate de către autoritatea (instanța) în fața căreia se invocă neproporționalitatea (spre exemplu, nu va putea fi restrâns exercițiul dreptului la viața intimă și privată pe motivul că cei care îl exercită completează împotriva siguranței naționale).

În legătură cu principiul proporționalității, este semnificativă ideea că restrângerea trebuie să se facă în vederea favorizării interesului general.

2. **Principiul neafectării substanței dreptului.** Dacă exercițiul dreptului este doar restrâns, în afara limitelor respective exercițiul este liber, prin urmare, substanța dreptului rămâne neatinsă. Pe de altă parte, acest principiu interzice pierderea unor drepturi dobândite anterior și reconsiderarea beneficiului produs prin dobândirea lor, deoarece un drept dobândit este întotdeauna rezultatul direct al unor factori obiectivi, iar pierde-

rea sau reconsiderarea lui trebuie să aibă suporturi obiective și legale, explicite.

Analizând tot contextul în care au fost adoptate normele contestate, constatăm că legiuitorul nu a îndeplinit cerințele prevăzute de art. 54 din Constituție referitor la necesitatea restrângerii dreptului la acces la justiție, la opinie, întrunire, asociere și alegeri.

G. Cerințele autorului sesizării

În temeiul celor expuse mai sus, în baza articolului 135, alineatul (1), litera a) din Constituția Republicii Moldova, a articolul 4, alineatul (1) al Legii cu privire la Curtea Constituțională și a articolului 4, alineatul (1) al Codului jurisdicției constituționale, solicităm Curții Constituționale a Republicii Moldova următoarele:

A. Primirea și acceptarea spre examinare a prezentei excepții de neconstituționalitate.

B. Verificarea constituționalității art. 21 alin. (1¹), (4) și (5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice (în redacția art. II din Legea nr. 1 din 18.01.2024) în raport cu art. art. 1 alin. (3), 4, 5, 6, 20, 23, 32, 38, 41, 60, 66, 54, 74 și 116 din Constituția Republicii Moldova, precum și art. art. 6, 10, 11, 3 protocolul I al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului.

H. Declarația și semnătura autorului sesizării

Autorul excepției de neconstituționalitate declară pe propria sa onoare că informațiile prezentate Curții sunt veridice, fapt pentru care semnează:

Cu stimă,

Autor al sesizării:

Președinte al Partidului Politic ȘANSĂ LUNGU Alexei

ÎNCHEIERE

21 iunie 2024

mun.Bălți

Colegiul Civil al Judecătoriei Bălți, sediul Central,

În componența:

Președintele ședință, judecător:

Judecătorii:

Grefier:

Balan Eduard

Ghercavii Svetlana, Snejana Dubceac

Cotos-Melnițchi Tatiana

examinând în ședința de judecată publică cauza civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de Ministerul Justiției al R.Moldova împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității,

constată:

1. La data de 14 mai 2024 Ministerul Justiției al R.Moldova a înaintat la Judecătoria Chișinău sediu Centru cerere de chemare în judecată împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității.
2. În motivarea cererii invocă că la la 23 aprilie 2024, la sesizarea Comisiei Electorale Centrale, Ministerul Justiției a solicitat printr-o cerere scrisă organului de conducere al Partidului Politic „ȘANSĂ” să prezinte în termen de 15 zile Comisiei Electorale Centrale informațiile și actele menționate în Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2240 din 14 februarie 2024, precum și în Raportul cu privire la rezultatele controlului complex al finanțării campaniei electorale a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ” pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023, cu informarea Ministerului Justiției în termenul indicat asupra acțiunilor întreprinse urmare a prezentei cereri.
3. Menționează, că prin Hotărârea nr. 1550 din 8 noiembrie 2023, Comisia Electorală Centrală, a dispus efectuarea controlului complex al finanțării campaniei electorale aferente alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023 a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ”. În acest scop, fiind emisă dispoziția președintelui Comisiei Electorale Centrale nr. 105-a din 13 noiembrie 2023, conform căreia, controlul s-a realizat în perioada 17 noiembrie 2023 – 17 ianuarie 2024 la sediul Comisiei Electorale Centrale. În rezultatul controlului a fost adoptat Raportul cu privire la rezultatele controlului complex al finanțării campaniei electorale a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ” pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023, aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2240 din 14 februarie 2024. În Hotărârea nr. 2240 din 14 februarie 2024 se indică că reprezentanții Partidului Politic „ȘANSĂ” nu au cooperat cu autoritatea electorală, nu au dat curs solicitării Comisiei de a se înfățișa la sediul acesteia și nu au prezentat actele care le-au fost cerute.
4. Totodată, invocă reclamantul că în rezultatul controlului au fost identificate neajunsuri, printre care, 71 donatori persoane fizice al concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ”, care nu aveau înregistrate la autoritățile competente venituri corespunzătoare în raport cu mijloacele financiare donate. Probele acumulate au permis grupului de control să tragă concluzia că normele legale privind condițiile și modul de susținere financiară a campaniei electorale nu au fost respectate, fiind depășită de către respectivii donatori cota procentuală a donației cu mai mult de 30% față de venitul legal obținut în anul calendaristic precedent. La fel, au fost identificați alți 7 donatori persoane fizice care nu se aflau pe teritoriul Republicii Moldova, însă figurau în Registrul de evidență a donațiilor în numerar, parte componentă a Raportul final al concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ” privind finanțarea campaniei electorale pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023. În perioada campaniei electorale,

- Partidul Politic „ȘANSĂ” a declarat donații în numerar în sumă totală de 2 857 120, 00 lei, precum și donații prin transfer în sumă totală de 294 853,50 lei
5. Menționează reclamantul că la fel s-a stabilit, potrivit datelor furnizate de Serviciul Fiscal de Stat către Comisia Electorală Centrală, că în perioada 17.10.2023 - 07.12.2023, contribuabilul Partidul Politic „ȘANSĂ” nu a eliberat documente primare cu regim special (bonuri de plată). Comisia nu a dispus de informații dacă tranzacțiile de percepere ale donațiilor au fost efectuate prin intermediul echipamentului de casa și control pe care partidul îl deținea și se afla în evidența Serviciului Fiscal de Stat cu numărul J312002026 din 17 octombrie 2023. Prin urmare, au fost ridicate suspiciuni rezonabile de către Comisia Electorală Centrală că toate donațiile primite de la persoane fizice au fost colectate în lipsa documentelor primare cu regim special și altor înregistrări obligatorii prevăzute de lege.
  6. Totodată, la data de 5 ianuarie 2024, având acumulate probe și în temeiul art. 49 alin. (1) din Codul contravențional nr. 218/2008, agenții constatatori din cadrul Comisiei au pornit și înregistrat procese contravenționale în privința conducătorului Partidului Politic „ȘANSĂ”, domnul Lungu Alexei, și trezorerului acestuia, doamna Caprari Tatiana. Tot la data de 5 ianuarie 2024, în temeiul art. 481 alin. (6) din Codul contravențional, pentru prezentarea neveridică a informației în Raportul final al concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ” privind finanțarea campaniei electorale pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023, agenții constatatori din cadrul Comisiei au pornit și înregistrat procese contravenționale în privința persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul partidului politic „ȘANSĂ”
  7. În rezultat, Comisia Electorală Centrală a adoptat Hotărârea nr. 2240 din 14 februarie 2024, prin care a sesizat Ministerul Justiției în vederea întreprinderii acțiunilor în condițiile art. 21 alin. (2) și (3) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice.
  8. În baza sesizării, Ministerul Justiției a solicitat prin cererea nr. 01/3821 din 23 aprilie 2024 organului de conducere al Partidului Politic „ȘANSĂ” să prezinte în termen de 15 zile Comisiei Electorale Centrale informațiile și actele menționate în Hotărârea nr. 2240 din 14 februarie 2024 și Raportul cu privire la rezultatele controlului complex al finanțării campaniei electorale a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ” pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023.
  9. La 08 mai 2024, Partidul Politic „ȘANSĂ” a expediat în adresa Ministerului Justiției copia scrisorii înregistrate la Comisia Electorală Centrală cu nr. CEC-7/13870 din 08 mai 2024 privind prezentarea anumitei informații și copii de pe actele interne.
  10. La 14 mai 2024, prin scrisoarea nr. CEC-8/4996, Comisia Electorală Centrală a informat Ministerul Justiției că materialele remise de Partidul Politic „ȘANSĂ” sunt doar copiile actelor solicitate, care nu pot fi analizate prin prisma autenticității, respectiv, nu sunt conforme pentru efectuarea controlului.
  11. Invocă reclamantul că a solicitat organului de conducere al Partidului Politic „ȘANSĂ” să prezinte în termen de 15 zile Comisiei Electorale Centrale informațiile și actele menționate în Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2240 din 14 februarie 2024, precum și în Raportul cu privire la rezultatele controlului complex al finanțării campaniei electorale a concurentului electoral Partidul Politic „ȘANSĂ”, însă, cerința Ministerului Justiției nu a fost îndeplinită în conformitate.
  12. Astfel, consideră reclamantul că Partidul Politic „ȘANSĂ” nu s-a conformat nici cerințelor Comisiei Electorale Centrale, nici ale Ministerului Justiției, ingerința fiind necesară într-o societate democratică, aplicată comportamentului Partidului Politic „ȘANSĂ” ce aduce prejudicii grave pluralismului politic și principiilor democratice fundamentale.
  13. Solicită reclamantul dispunerea limitării activității Partidului Politic „ȘANSĂ” pe un termen de 6 luni.
  14. Ca temei de drept invocă reclamantul prevederile art.21 alin.(1), (1¹), (2) și (3) din Legea nr.294/2007 privind partidele politice.
  15. La data de 16 mai 2024 Ministerul Justiției al R.Moldova a înaintat cerere de completare și concretizare a acțiunii, prin care a solicitat dispunerea limitării activității Partidului Politic „ȘANSĂ” pe un termen de 6 luni, în ceea ce privește informarea opiniei publice despre

activitatea sa; propagarea ideilor, scopurilor, obiectivelor cuprinse în Programul și Statutul său; fondarea și dispunerea de organe proprii mass-media; desfășurarea activității editoriale; desfășurarea mitingurilor, demonstrațiilor, oricăror alte întruniri și manifestații; participarea prin înaintarea de candidați și prin desfășurarea campaniilor electorale la alegerile prezidențiale, parlamentare și locale; organizarea conform legislației electorale; participarea prin reprezentanții săi la conducerea statului; folosirea tuturor tipurilor de depuneri bancare, cu excepția cazurilor când sunt necesare decontări cu contractanții, decontări aferente îndeplinirii contractelor individuale de muncă, decontări pentru repararea prejudiciilor cauzate prin acțiunile partidului politic, decontări pentru plata impozitelor, taxelor și amenzilor.

16. Reclamantul își întemeiază cererea de concretizare a acțiunii pe prevederile art.17 alin.(1), art.21 alin.(5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice.
17. Prin încheierea Judecătorei Chișinău sediul Centru din 29 mai 2024 cererea de chemare în judecată înaintată de Ministerul Justiției al R.Moldova împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității, a fost strămutată la Judecătoria Bălți sediul Central, conform competenței jurisdicționale.
18. Prin încheierea Colegiului Civil al Judecătorei Bălți din 19 iunie 2024, cauza civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de Ministerul Justiției al R.Moldova împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității, a fost primită spre examinare, cu fixarea ședinței de judecată pentru data de 21 iunie 2024 ora 10.00.
19. În cadrul ședinței de judecată reprezentantul pârâtului Partidului Politic „ȘANSĂ”, avocatul Banaru Vadim a înaintat cerere privind excepția de neconstituționalitate în baza art.(12¹)din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, prezentând totodată sesizarea privind excepția de neconstituționalitate prin care se solicită controlul constituționalității a normei juridice și anume a articolului 21 alin. (1¹), (4) și (5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice (în redacția art. II din Legea nr. 1 din 18.01.2024) în raport cu art. 1 alin. (3), (4) (5), (6),(20), (23), (38),(41), (60),(66) (54),(74) și (116) din Constituția Republicii Moldova, precum și art.art. 6,10 11,3 protocolul I al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului.
20. Fiind prezent în ședința de judecată, reprezentantul reclamantului Ministerului Justiției, Pantea Daniel a declarat că consideră cererea înaintată de reprezentantul pârâtului neântemeiată, astfel solicită respingerea acesteia.
21. Reprezentanții intervenientului accesoriu Comisiei Electorale Centrale, Nastas Ruslan și Brînză Ion, la fel au solicitat respingerea cererii privind excepția de neconstituționalitat, ca fiind neântemeiată.
22. Audiind participanții prezenți, studiind cererea privind excepția de neconstituționalitate în raport cu normele legislației în vigoare, Colegiul consideră oportun admiterea cererii, reieșind din următoarele considerente:
23. Conform prevederilor art.12¹ alin.(1), (2) și (3) Cod de procedură civilă, *În cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională. La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitîndu-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;d) nu există o hotărîre anterioară a Curții Constituționale avînd ca obiect prevederile contestate. Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare*

a cauzei, însă pînă la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate.

24. Conform prevederilor art.135 alin.(1) lit.a) din Constituția Republicii Moldova, Curtea Constituțională: a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.
25. Conform prevederilor art.20 alin.(1) și (2) din Constituția Republicii Moldova, Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.
26. Conform prevederilor art.54 din Constituția Republicii Moldova, În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngeri decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Prevederile alineatului (2) nu admit restrîngerea drepturilor proclamate în articolele 20-24. Restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.
27. Colegiul reține că la 09 februarie 2016 Curtea Constituțională a Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr.2 „Pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate) (sesizarea nr. 55b/2015)”, prin care s-a decis că în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărîrilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională. Totodată, s-a dispus că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu”.
28. Conform § 79-80 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09 februarie 2016, pentru interpretarea art.135 alin.(1) lit.a) și lit.g) din Constituție, controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate. Curtea menționează că dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil.
29. Potrivit § 82-83 din aceeași Hotărâre, Curtea a reținut că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin.(1) lit.a) din Constituție; excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu. Prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.
30. Colegiul reține că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.
31. Astfel, Colegiul Civil, verificând respectarea condițiilor prevăzute la § 82 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09 februarie 2016 și art (12¹) alin.(2) din Codul de procedură civilă, ajunge la concluzia că acestea sunt întrunite în totalitate pentru ridicarea excepției de neconstituționalitate a art.21 alin.(1¹), alin.(4), alin.(5) din Legea privind partidele politice

nr.294-XVI din 21.12.2007, din care considerente cererea reprezentantului pârâtului Partidului Politic „ȘANSĂ”, avocatului Banaru Vadim, urmează a fi admisă.

32. Astfel, Colegiul ajunge la concluzia de a admite cererea depusă de reprezentantul pârâtului Partidului Politic „ȘANSĂ”, avocatului Banaru Vadim cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale.
33. În conformitate cu art. 135 alin.(1) lit.a) din Constituția RM, art.12¹, 269-270 Cod de procedură civilă al RM, Colegiul civil și de contencios administrativ, -

d i s p u n e :

Cererea privind excepția de neconstituționalitate formulată de către reprezentantul pârâtului Partidului Politic „ȘANSĂ” - avocatul Banaru Vadim, în cadrul cauzei civile la cererea de chemare în judecată înaintată de Ministerul Justiției al R.Moldova împotriva Partidului Politic „ȘANSĂ”, intervenient accesoriu Comisia Electorală Centrală, privind dispunerea limitării activității, se admite.

Se transmite Curții Constituționale sesizarea depusă de reprezentantul pârâtului Partidului Politic „ȘANSĂ” - avocatul Banaru Vadim, privind controlul constituționalității prevederilor art.21 alin.(1¹), alin.(4), alin.(5) din Legea privind partidele politice nr.294-XVI din 21.12.2007.

Încheierea nu se supune nici unei căi de atac.

Președinte de ședință, judecător:

Judecători:

Balan Eduard

Ghercavii Svetlana

Dubceac Snejana